

พระพุทธ
มหามณีรัตน
ปฏิมากร

วัดตำหนักใต้ จังหวัดนนทบุรี

ประวัติ

วัดตำหนักใต้

ธรรมานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์
และธรรมสมบัติแห่งบูรพาจารย์

ประวัติวัดตำหนักใต้ ธรรมานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์ และธรรมสมบัติแห่งบูรพาจารย์

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต)

พุทธลักษณะ ปางขัดสมาธิราบ วัสดุหยกสีเขียว ขนาดหน้าตักกว้าง ๑๙ นิ้ว สูงจากฐานถึงรัศมี ๒๘ นิ้ว ศิลปกรรม สมัยเชียงแสนยุคต้น

ลำดับความเป็นมา พุทธศักราช ๒๓๒๑ พระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เชิญพระแก้วมรกต ทำการสมโภชแล้วประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้วในบริเวณพระราชวังเดิม ต่อมาพุทธศักราช ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ครั้นพระอุโบสถสร้างสำเร็จจึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตมาประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ณ วันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง พุทธศักราช ๒๓๒๗ แล้วถวายพระนามว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงถวาย สำหรับฤดูร้อนหนึ่ง ฤดูฝนหนึ่ง เปลี่ยนทรงตามฤดู ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงฤดูหนาวถวายอีก จึงทรงเปลี่ยนเป็นเครื่องทรง ๓ อย่างตามฤดูมาจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญ เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง และเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาคู่กับกรุงรัตนโกสินทร์

ประวัติ
วัดตำหนักใต้
ธรรมานุภาพแห่งพระมหากษัตริย์
และธรรมสมบัติแห่งบูรพาจารย์

พิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช ๒๕๕๑ ในวาระสำคัญ
ครบ ๖๐ ปี ที่อุโบสถได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา
ครบ ๕๐ ปี ที่อุโบสถได้รับสังฆกรรมพิธีผูกพัทธสีมา

ประวัติวัดตำหนักใต้

พระศรีกิตติโมลี (สุรพโล)

ISBN : 978-974-576-932-8

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤศจิกายน ๒๕๕๑

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์เผยแพร่: วัดตำหนัก,ใต้ ต.ท่าทราย อ.เมืองนนทบุรี
จ.นนทบุรี 11000

พิมพ์ที่ : บริษัท สุพีเรียพริ้นติ้งเฮาส์ จำกัด
21/124-126 หมู่ 6 ถ. งามวงศ์วาน
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพ ฯ
โทร. 0-2954-0576

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา : สุสวัสดิ์ พริ้นเตอร์ โทร. 08-5119-7339

ความนำ

จากบันทึกประวัติของวัดที่ปรากฏตามลำดับปีพุทธศักราชและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามปีพุทธศักราชนั้น ๆ บอกให้ทราบว่าความสำคัญซึ่งกำลังเป็นไปอยู่ในเวลานี้ สืบเนื่องมาจากความสำคัญอันเป็นมูลเหตุนั้น เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๙๑ วัดตำหนัก,ใต้ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา คือ ได้รับพื้นที่เฉพาะของสงฆ์สำหรับใช้ประกอบสังฆกรรมในศาสนา ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๐ พื้นที่วิสุงคามสีมานี้ พระภิกษุและพุทธศาสนิกชนช่วยกันสร้างโรงอุโบสถสำเร็จและประกอบพิธีผูกพัทธสีมา ประกาศให้เป็นของสงฆ์ตามระเบียบวิธีแห่งพระธรรมวินัย เพื่อใช้ประกอบความบริสุทธิ์ของสรรพสิ่งแห่งชีวิตทั้งปวง กาลเวลาผ่านมาถึงปัจจุบันปีพุทธศักราช ๒๕๕๐-๒๕๕๑ ***ครบรอบทศวรรษ ๖๐ ปี นับแต่อุโบสถได้รับพระราช-ทานวิสุงคามสีมา ครบรอบ ๕๐ ปี นับแต่อุโบสถได้รับสังฆกรรมผูกพัทธสีมา*** เวลา ๕๐-๖๐ ปี ที่ผ่านมานั้น อุโบสถหลังนี้ได้สร้างสรรพกุศลกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ให้เกิดขึ้นที่นี่ ที่วัดตำหนัก,ใต้นี้แก่ชีวิตแห่งมนุษย์มากมาย ไม่สามารถนับให้ปรากฏเป็นตัวเลขได้ ข้าพเจ้าผู้เขียนนับเป็นหนึ่งในจำนวนมนุษย์มากมายนั้น ได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระอุปัชฌาย์ พระครูนนทวิมลศีล (สาคโร) ทำให้พอจะรู้ได้บ้างว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล และเลือกดำเนินชีวิตตามวิถีที่รู้แล้ว

ในวาระครบรอบทศวรรษที่มาถึงนี้ สมควรจะกระทำกุศลที่เป็นรูปธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ปรากฏ เฉพาะส่วนนี้ คือ นำหนังสือประวัติวัดตำหนักใต้ ที่พิมพ์ไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีบางตอนข้อความไม่สมบูรณ์ เรียงลำดับสลับกันไปมา ภาษาเก่าไม่เข้าใจเหตุผลความเป็นมาไม่แน่ชัด ฯลฯ นำมาเรียบเรียงตามหลักฐานที่เพิ่มใหม่ให้สมบูรณ์สอดคล้องกับความเดิม ถ้อยคำอ้างอิงเอกสารทางประวัติศาสตร์ของเก่าก็รักษาไว้ให้เป็นไปอย่างเดิม เพื่อมองเห็นภาพแห่งศาสตร์อื่นในช่วงระยะเวลานั้น ปรับปรุงสรุปเพิ่มเติมบางตอนเพื่อความเข้าใจง่าย แต่มิให้เสียหายในทางประวัติศาสตร์ ข้อสำคัญอย่างสูงสุด เพื่อให้ปรากฏเป็นภาพพจน์แห่งธรรมานุภาพอานุภาพพระมหากษัตริย์ และธรรมสมบัติแห่งบูรพาจารย์ อันควรแก่กตเวทีในมรดกกุศลความดีที่ท่านมอบให้

เรื่องประวัติวัดตำหนักใต้นี้ ยังต้องการความสมบูรณ์ทางประวัติศาสตร์เพิ่มเติม ขอบัณฑิตผู้รู้ที่ทราบข้อมูลอื่น ๆ ช่วยส่งเสริมข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ในหนังสือนี้ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาบันทึกทางประวัติศาสตร์

พระศรีกิตติโมลี

ในนาม สัทธิวิหาริก อันเตวาสิก

และศิษยานุศิษย์ วัดตำหนัก,ใต้

สารบัญ

หน้า

ชื่อวัดและที่ตั้งวัด

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑ วัดตำหนัก,ใต้เป็นวัดราษฎร์ เป็นวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๓ หมู่ที่ ๔ (ปัจจุบันการจัดทำสำมะโนครัวทะเบียนบ้านใหม่เป็นเลขที่ ๑/๑ ซอยนนทบุรี ๒๗) ถนนนนทบุรี ๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๑๐ ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

ที่ดินเป็นที่ตั้งวัดตามเอกสารสิทธิ์ โฉนดเลขที่ ๔๐๑๕ จำนวนเนื้อที่ ๒๖ ไร่ ๑ งาน เป็นที่ราบรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ด้านทิศเหนือ ติดต่อกับที่ดินของราษฎร์ และที่ดินของราชการกระทรวงการคลัง ปัจจุบันคือ สถาบันพัฒนาการจัดเก็บภาษีอากร

ด้านทิศใต้ ติดต่อกับคลองข้างวัดเรียกว่าคลองวัดตำหนัก,ใต้ปัจจุบันตื้นเขินเปลี่ยนสภาพไปจากเดิม

ด้านทิศตะวันออก ติดต่อกับที่ดินของราษฎร์ มีถนนคอนกรีตยานพาหนะสัญจรไปมาเป็นเขตคั่น

ด้านทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณผืนน้ำเดียวกันที่เรียกว่า สนามบินน้ำ

ที่ธรณีสงฆ์

ที่ธรณีสงฆ์ซึ่งเป็นสมบัติของวัด ได้รับมาจากการถวายของทายกทายิกาในสมัยที่พระครูนนทวิมลศีล ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ๓ แปลง และสมัยที่ พระครูศรีกิตติธาดา ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ๑ แปลง เรียงตามลำดับการได้รับมา ดังนี้

๑. แปลงที่หนึ่ง โฉนดเลขที่ ๑๒๖๒๒ เนื้อที่ ๘ ไร่ ๑ งาน ๗๖ ตารางวา ที่ดินอยู่ติดกับบางตลาด ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ได้รับเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๐

๒. แปลงที่สอง โฉนดเลขที่ ๑๘๘๑ เนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๓ งาน ๖๐ ตารางวา ที่ดินติดต่อกับกรมพลาธิการทหารบก ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ได้รับจาก นายผัน ปิ่นเกตุ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒

๓. แปลงที่สาม โฉนดเลขที่ ๑๑๒๓๑ เนื้อที่ ๖ ไร่ ๑๐ ตารางวา ที่ดินอยู่ที่ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี ได้รับเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๔

๔. แปลงที่สี่ โฉนดเลขที่ ๑๒๔๔๓ เนื้อที่ ๒๙ ตารางวา ที่ดินอยู่ที่ตำบลท่าทราย บริเวณที่ตั้งซุ้มประตูป้ายชื่อวัด ติดกับถนนนนทบุรี ๑ ได้รับจาก สิบตำรวจเอกสุวัฒน์ ธนัญชยะ และนายเวก สว่างไสว ร่วมกันถวายเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

ความเป็นมาและความสำคัญ

วัดตำหนักใต้ จะมีความเป็นมาและมีความสำคัญอย่างไรนั้น จากการสืบค้นข้อมูลเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ และจากบุคคลร่วมสมัยในเวลาต่อมา พอจะนับได้ว่า เป็นองค์ประกอบหลักฐานพิจารณารับรอง เพื่อความเชื่อมั่นและเป็นพื้นฐานการยอมรับได้ในระดับหนึ่งโดยสนิทใจ ดังต่อไปนี้

ความเป็นมา ลำดับหนึ่ง

พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร (แก้วมรกต) พระนิพนธ์ สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (๒๕๔๖ : ๒๑๕)

พระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต มีเรื่องในหนังสือตำนานเป็นภาษามคธ เรียกชื่อว่า รัตนพิมพวงศ์ เล่าเรื่องของพระพุทธรูปแก้วพระองค์นี้สืบมาว่า

พระมหามณีรัตนปฏิมากรพระองค์นี้ เทพผู้เป็นสัมมาทิฏฐิสร้างถวายพระอรหันต์องค์หนึ่งมีนามว่า พระนาคเสนเถระในเมืองปาตลีบุตร พระนาคเสนเถระ ผู้เป็นพระอรหันต์ได้อธิษฐานอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าให้ประดิษฐานอยู่ในองค์พระมหา-มณีรัตนปฏิมากร ๗ พระองค์ คือ ในพระโมฬีพระองค์ ๑ ในพระ-นลาฏพระองค์ ๑ ในพระอุระพระองค์ ๑ ในพระอังสาทั้ง ๒ ข้าง

๒ พระองค์ ในพระชานุทั้ง ๒ ข้าง ๒ พระองค์ เนื้อแก้วก็ปิดมิดชิดสนิทดีเป็นเนื้อเดียว

พระมหามณีรัตนปฏิมากรอยู่เมืองปาตลีบุตร แล้วตกไปเมืองลังกาทวีป แล้วตกมาเมืองกัมโพชา เมืองศรีอยุธยา เมืองละโว้ เมืองกำแพงเพชร ภายหลังตกไปอยู่เมืองเชียงราย

พ.ศ. ๑๙๗๗ พระแก้วมรกตพระองค์นี้ อยู่ในพระสถูปใหญ่เก่าองค์หนึ่ง ณ เมืองเชียงราย ครั้นพระสถูปเจดีย์นั้นต้องอสนีบาตพังลงมา ชาวเมืองเชียงรายได้เห็นเป็นองค์พระพุทธรูป และทราบความว่า เป็นพระพุทธรูปแก้วทึบทั้งแท่ง บริสุทธิ์ดีไม่บุบสลาย คนชาวเชียงรายและเมืองอื่นๆ ก็พากันไปบูชานมัสการมากมาย ผู้รักษาเมืองจึงได้มีใบบอกลงไปถึงพระเจ้าสามฝั่งแกนเจ้าเมืองเชียงใหม่ เจ้าเมืองจัดกระบวนไปรับเสด็จพระมหามณีรัตนปฏิมากรขึ้นหลังช้างแห่มา ครั้นมาถึงทางแยกซึ่งจะไปเมืองนครลำปาง เมื่อหมอควาญเล้าโลมช้างให้สงบแล้วพามาถึงทางที่จะไปเมืองเชียงใหม่ ช้างก็ไปทางเมืองนครลำปางอีก จึงยอมให้เชิญพระมหามณีรัตนปฏิมากรไปประดิษฐานไว้ในเมืองนครลำปาง ในวัดที่คนเป็นอันมากมีศรัทธาสร้างถวาย เรียกว่าวัดพระแก้ว นานถึง ๓๒ ปี

พ.ศ. ๒๐๑๑ พระเจ้าติโลกราชได้ครองเมืองเชียงใหม่แล้วดำริว่า พระมหามณีรัตนปฏิมากรที่ประดิษฐานอยู่เมืองนครลำปางนั้นควรจะอาราธนามาในเมืองเชียงใหม่ จึงไปอาราธนาแห่มาสร้างพระอารามราชกุฏเจดีย์ถวาย แล้วสร้างหอพระแก้วประดิษฐานไว้ในเมืองเชียงใหม่ ในพระวิหาร มีซุ้มจระนำอยู่ในผนังด้านหลังกับทั้งเครื่องประดับอาภรณ์บูชาต่างๆ เปิดออกให้คนทั้งปวงนมัสการเป็นคราวๆ ประดิษฐานอยู่ในเมืองเชียงใหม่นานได้ ๘๔ ปี

พ.ศ. ๒๐๙๕ พระเจ้าเชียงใหม่องค์หนึ่งที่ครองเมืองในครั้งนั้นชื่อพระเจ้าไชยเชษฐา เป็นบุตรพระเจ้าโพธิสาร ซึ่งเป็นพระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุต ต่อมาพระเจ้าโพธิสารทิวงคต เสนาบดีกรุงศรีสัตนาคนหุต จึงเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาให้กลับไปยังเมืองหลวงพระบาง พระเจ้าไชยเชษฐาจึงเชิญพระแก้วมรกตไปด้วย ให้ญาติที่เมืองหลวงพระบางได้นมัสการและบำเพ็ญการกุศล ครั้นไปถึงเมืองหลวงพระบางเสนาบดีพร้อมกันเชิญให้ครองกรุงศรีสัตนาคนหุต ณ เมืองหลวงพระบาง เพิ่มพระนามว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เพราะเหตุที่ครองทั้งประเทศลานช้างและล้านนาด้วยกัน รักษาพระแก้วมรกตไว้ที่เมืองหลวงพระบางต่อมาได้ ๑๒ ปี ต่อมาย้ายราชธานีลงไปตั้งอยู่เมือง

เวียงจันท์ เชิญพระแก้วมรกตลงไปด้วย พระแก้วมรกตจึงไปประดิษ-ฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันท์แต่นั้นมาอีก ๒๑๔ ปี

พ.ศ. ๒๓๒๑ เมื่อรัชกาลพระเจ้ากรุงธนบุรี เกิดการสงครามขึ้นกับกรุงศรีสัตนาคนหุต พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดำรงพระยศเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้เป็นจอมพลขึ้นไปกรุงศรีสัตนาคนหุต ได้เมืองเวียงจันท์แล้ว เชิญพระแก้วมรกตกับพระบางลงมายังกรุงธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีทำการสมโภชแล้วประดิษฐานไว้ ณ โรงพระแก้ว ในบริเวณพระราชวังเดิม

พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้สร้างพระอารามขึ้นในพระราชวัง เป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต ครั้นพระอุโบสถสร้างสำเร็จ จึงโปรดให้เชิญพระแก้วมรกตแห่มาประดิษฐาน ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตน-ศาสดาราม เมื่อ ณ วันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๒๗ (ถวายพระนามว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร) ทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงถวายสำหรับฤดูร้อนอย่าง ๑ ฤดูฝนอย่าง ๑ เปลี่ยนทรงตามฤดู ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระ-นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริสร้างเครื่องทรงฤดูหนาวถวายอีกอย่าง ๑ จึงทรงเปลี่ยนเป็นเครื่องทรง ๓ อย่าง ตามฤดูมาจนทุกวันนี้

ความเป็นมา ลำดับสอง

จดหมายเหตุความทรงจำ ของกรมหลวงนรินทรเทวี และพระราชวิจารณ์ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (๒๕๔๖ : ๑๔๔)

การรับพระแก้วมรกฎมีในหมายรับสั่งเหมือนกัน เริ่มว่า ณ วัน ๓ฯ๒๓ ค่ำ จุลศักราช ๑๑๔๑ ปีกุนเอกศก เสด็จออกท้องพระโรง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกฎ(เสด็จ) ณ วัน ๕ฯ๔๓ ค่ำ เพลาตี ๑๑ ทุ่ม ถึงท่าเจ้าสนุก ณ วัน ๖ฯ๕๓ ค่ำ ครั้น ณ วัน ๓ฯ๙๓ ค่ำ พระแก้วมาถึงท่าเจ้าสนุก ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๔ฯ๑๐๓ ค่ำ ปีกุน เอกศก ตั้งการสมโภช ให้มีเครื่องเล่น ต้นกัลปพฤกษ์ ๓ วัน ๓ คืน กลางวันมีละครหลวงวิชิตณรงค์หนึ่งโรง ช่องระทา ๓ โรง เพลงนายอ้นนายดีหนึ่งวง ปรบไก่นายแก้ว อำแดงนุ่นหนึ่งวง ญวนหก กลางคืนหนังโรงใหญ่พระราชสุภาวดีโรงหนึ่ง หมื่นแก้วโรงหนึ่ง ต้นกัลปพฤกษ์วันละ ๔ ต้น ดอกไม้มีระทา ๔ ระทา จุดทั้ง ๓ คืน

ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๗ฯ๑๓๓ ค่ำ เพลาเช้า แห่พระแก้วพระบางไปลงเรือต้นตะพานเรือกเก่าฟากตะวันตก เปนเรือพระที่นั่ง ๑๓ วา ทรงพระแก้วลำหนึ่ง เรือพระที่นั่ง ๑๕ วา ซึ่งถวายพระสงฆ์วัดชลัก ทรง

พระบางลำหนึ่ง โขมดยาทองทึบใส่พระคัมภีร์ลำหนึ่ง เรือคู่แห่พระราชาคณะโขมดยาใหญ่ ๔ โขมดยาน้อย ๓๓ รวมเรือโขมดยา ๓๗ เรือศีศะนก ๑๐ เรือพระสงฆ์กราบ ๑๑ รวมเรือพระ ๕๗ ลำ เรือดั้งมีลครแลพิณพาทย์ครบลำ ๖ เรือกราบขึ้นไปรับพระแก้วพระบาง ๒ ลำ เรือพระที่นั่งกรมขุนอินทรพิทักษ์ลำหนึ่ง เรือตามเสด็จในกรม ๖ ข้าทูลละอองฯ ๑๖ รวม ๒๒ รวมเปนเรือขึ้นไป ๒๕ ลำ เรือกราบลงมาแต่กองทัพ เรือแฝง ๖ เรือข้าทูลละออง ฯ ๒๐ รวม ๒๖ ลำ รวมเรือกราบข้างฝ่ายคฤหัศ ๕๑ ลำ รวมเรือแห่ทั้งปวง ๑๑๕ ลำ แห่ลงมาประทับแรมขนานน้ำ ประจำท่าพระราชวังหลวง (กรุงเก่า)

ครั้นรุ่งขึ้น ๑ฯ๑๔ ๓ ค่ำ แห่มาประทับแรมอยู่ที่ประทับสามโคก ครั้นรุ่งขึ้นวัน ๒ฯ๑ ๔ ค่ำ ถึง**พระตำหนักบางธรณี** เพลาค่ำวัน ๑ฯ๑๔ ๓ ค่ำ ณ วัน ๒ฯ๑ ๔ ค่ำ ให้จุดดอกไม้เพลิง ๒ คืน มีดอกไม้รุ่ง ๔ ขด ฝอยทอง, กังหัน, ช่อม่วง, แลดอกไม้น้ำ

ในจดหมายเหตุเดียวกันนี้เองได้บันทึกเพิ่มเติมถึงหมายรับสั่งอีกว่า

ครั้น ณ วัน ๓ฯ๒ ๔ ค่ำ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกฎ ณ ***พระตำหนักบางธรณี*** *ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมง ฯทรงฯ ให้แห่ลงมานครธนบุรี กระบวรแห่น่าเครื่องเล่นโขนลงสามป้านหลวงรักษาสมบัติหนึ่ง งิ้วลงสามป้านพระยาราชาเศรษฐีหนึ่ง หลวงรักษาสมบัติหนึ่ง ๒ ลำ*

ลครไทยหมื่นเสนาะภูบาลลำหนึ่ง หมื่นโวหารภิรมย์ลำหนึ่ง ลครเขมร หลงพิพิธวาทีลงเรือสามป้านลำหนึ่ง ปี่กลองจีนหลวงโชฎีกลำหนึ่ง ญวนหกลงเรือญวนลำหนึ่ง หุ่นลาวลงเรือกุแหละลำหนึ่ง ชวารำหน้า ลำหนึ่ง มโหรีไทยหลวงอนุชิตธารา มโหรีฝรั่งหลวงศรียศ มโหรีเขมร พระองค์แก้วลำหนึ่ง"

*"เรือดั้งเรือโขมดยาลงมาชักเรือลครรำ ๓ รามัญลำหนึ่ง ปลายเชือก ๒ หลัก สามป้าน ๔ คู่ชัก เรือพระที่นั่งทรงหนึ่ง เรือแฝง ๘ เรือพระเจ้าลูกเธอ ๒๓ เรือคู่แห่ชัก ๘๔ รวมเรือกราบ ๑๑๒ ลำ แห่หลังเรือเครื่องเล่นงิ้วญวณ ๒ ลำ เรือกราบแห่ ๑๖ รวม ๑๙ รวมเปนเรือขึ้นไปรับถึง**บางธรณี** ๑๕๔ ลำ บรรจบกับที่แห่ลงมารวมเปนเรือ ๒๔๖ ลำ"*

พระแก้วมรกฎมาขึ้นที่ตพานป้อมต้นโพธิ์ปากคลองนครบาล สัศดีเกณฑ์ให้ตั้งราชวัตรฉัตรเบญจรงค์รายทางแลล้อมรอบโรงพระแก้ว ตั้งกระบวรแห่มีเครื่องสูงกลองชะนะคู่แห่ ๔๐ แห่เข้าประตูรามสุนทรมาไว้ในโรง

ความเป็นมา ลำดับสาม

หมายรับสั่ง เรื่อง โปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ที่ท่าเจ้าสนุก จังหวัดสระบุรี (๒๕๔๖ : ๑๕๕)

วันอังคาร แรม ๒ ค่ำ เดือน ๓ จุลศักราช ๑๑๔๑ ปีกุน เอกศก พุทธศักราช ๒๓๒๒ เสด็จออกท้องพระโรงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ วันพฤหัสบดี แรม ๔ ค่ำ เดือน ๓ เพลาตี ๑๑ ทุ่ม ถึงท่าเจ้าสนุก ณ วันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๓ ครั้น ณ วันอังคาร แรม ๙ ค่ำ เดือน ๓ พระแก้วมาถึงท่าเจ้าสนุก ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันพุธ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ปีกุน เอกศก ตั้งการสมโภชให้มีเครื่องเล่นต้นกัลปพฤกษ์ สามวัน สามคืน เป็นเงินเครื่องเล่น

กลางวัน ละครหลวงวิชิตณรงค์โรงหนึ่ง วันละ ๓ ตำลึง ๓ วัน เงิน ๙ ตำลึง ช่องระทา วันละ ๓ โรง ๆ ละ ๑ บาท วันละ ๓ บาท ๓ วัน เงิน ๒ ตำลึง ๑ บาท เพลงนายอ้น ทองดี วันละ ๑ ตำลึง ๓ วัน เงิน ๓ ตำลึง ปรบไก่ นายแก้ว อำแดงนุ่น วันละ ๑ ตำลึง ๓ วัน เงิน ๓ ตำลึง ญวนหก วันละ ๑ ตำลึง ๒ บาท ๓ วัน เงิน ๔ ตำลึง ๒ บาท (รวมเครื่องเล่นกลางวัน) ๑ ชั่ง ๑ ตำลึง ๓ บาท

กลางคืน หนังโรงใหญ่ พระราชสุภาวดี โรงหนึ่ง หมื่นแก้วโรงหนึ่ง รวม ๒ โรงๆ ละ ๑ ตำลึง ๒ บาท ๓ คืน ๙ ตำลึง รวมเครื่องเล่นกลางวันกลางคืน ๑ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ๓ บาท

ต้นกัลปพฤกษ์ วันละ ๔ ต้นๆ ละ ๑ ตำลึง วันละ ๔ ตำลึง ๓ วัน ๑๒ ต้น เป็นเงิน ๑๒ ชั่ง

(รวมเงินเครื่องเล่น กลางวัน กลางคืน ต้นกัลปพฤกษ์) ๑๓ ชั่ง ๑๐ ตำลึง ๓ บาท

เป็นคำรบ ๓ วัน ๓ คืน แล้ว ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันเสาร์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ เพลาเช้า แห่เชิญพระแก้ว พระบาง แต่ ณ โรงไปลงเรือต้นสะพานเรือกเก่าฟากตะวันตก เป็นเรือพระที่นั่ง ๑๓ วา ทรงพระแก้ว ลำ ๑ เรือพระที่นั่ง ๑๕ วา ซึ่งถวายพระสงฆ์วัดสลัก ทรงพระบาง ลำ ๑ เรือโขมดยาทอง ใส่พระคัมภีร์ ลำ ๑ รวม ๓ ลำ มีคู่เรือแห่

พระสงฆ์ ราชาคณะ โขมดยาใหญ่ ๔ ลำ โขมดยาน้อย ๓๓ ลำ รวม ๓๗ ลำ ศีรษะนก ๑๐ ลำ รวม ๔๗ ลำ กราบ ๑๑ รวม ๕๘ ลำ

มาประทับแรมขนานประจำท่าพระราชวังหลวง ครั้นรุ่งขึ้น ณ วันอาทิตย์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ แห่เชิญมาแรมอยู่ที่ประทับสามโคก ครั้นรุ่ง ณ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๔ ถึง***พระตำหนักบางธรณี*** เพลาค่ำ ณ วันอาทิตย์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๔ ให้จุดดอกไม้เพลิง ๒ คืน ดอกไม้รุ่ง ๔ ขด ฝอยทอง ๑๐๐๐๐ กังหัน ๖๐๐๐ ช่อม่วง ๔๐๐ ปลาสร้อยชมหาด ๖๐๐ เป็ดไซ้แหน ๒๐๐

ครั้น ณ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ เพลาเช้า ล้นเกล้าฯ เสด็จฯ ขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ ***พระตำหนักบางธรณี*** ครั้นเพลาบ่าย ๓ โมง ทรงฯ ให้แห่ลงมาพระนครธนบุรี มาขึ้นสะพานป้อมต้นโพธิ์ ปากคลองนครบาล สัสดีเกณฑ์ให้ตั้งฉัตรเบญจรงค์ราชวัติเลวรายทางล้อมโรงพระแก้วมรกต เจ้าพนักงานสี่ตำรวจเชิญพระเสลี่ยงไปรับพระแก้วมรกต พระบาง กรมวังเกณฑ์เครื่องสูง ลงไปรับ เครื่องสูง ๕ บังแทรก ๓ รวม ๘ คู่ พันพุฒเกณฑ์คู่แห่ถือดอกบัวเดินเท้า ๒๐ คู่ พันเทพราชเกณฑ์ปี่กลองชนะ แตรสังข์แห่เข้าประตูรามสุนทร มาไว้ในโรง ทรงฯ พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปี่พาทย์ไทย ปี่พาทย์รามัญแลมโหรีไทย มโหรีแขกฝรั่ง มโหรีจีนญวน มโหรีมอญเขมร ผลัดเปลี่ยนกันสมโภช ๒ เดือน ๑๒ วัน ให้พระราชทานเงินเบี้ยเลี้ยง

ความเป็นมา ลำดับสี่

บทความเรื่อง เส้นทางอัญเชิญพระแก้วมรกต จากนครเวียงจัน-กรุงธนบุรี ของ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ (๒๕๔๖ : ๓๓๓)

ในหมายรับสั่ง *เรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต* ว่า เป็นขบวนเรือพระราชพิธีไปรอรับพระแก้วมรกตที่**ท่าเจ้าสนุก** หลังจากที่อัญเชิญมาโดยทางบก จากนั้นมีพิธีสมโภช ๓ วัน ๓ คืนแล้ว ขบวน

เรือได้อัญเชิญเสด็จโดยทางน้ำ ประทับแรมที่**ท่าพระราชวังหลวง** ต่อมาประทับแรมที่**สามโคก** ต่อมาถึง***พระตำหนักบางธรณี*** กลางคืนมีจุดดอกไม้ไฟ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จโดยเรือพระราชพิธีร่วมกับขบวนเรือของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ ที่ล่องมาจากท่าเจ้าสนุก อัญเชิญพระแก้วมรกตถึง**กรุงธนบุรี** ขึ้นสะพานป้อมต้นโพธิ์ปากคลองนครบาล อัญเชิญขึ้นเสลี่ยง ประกอบด้วยเครื่องสูงมายังโรงพิธี

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทราบเส้นทางชัดเจนว่า **ขบวนพระแก้วมรกตได้เดินโดยทางบกมาถึงเมืองสระบุรี จากสระบุรีลงทางน้ำที่ท่าเจ้าสนุก ซึ่งเป็นท่าเรือของแม่น้ำป่าสัก อยู่ในเขตจังหวัดสระบุรี** หลังจากนั้นจึงมาแวะพักแรมที่**ท่าแพพระราชวังหลวงพระนครศรีอยุธยา** หลังจากนั้นจึงมาแวะพักแรมที่**สามโคก จังหวัดปทุมธานี** ต่อจากนั้นจึงถึง***พระตำหนักบางธรณี*** ซึ่งเข้าใจว่าในปัจจุบันอยู่ตรง*วัดตำหนักใต้ บางกะสอ สนามบินน้ำ* จังหวัด*นนทบุรี*

สรุปความเป็นมา พระแก้วมรกต พระนามในปัจจุบันว่า พระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร เป็นพระพุทธปฏิมามีพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่ภายใน ปรากฏชัดเป็นรูปธรรมทางประวัติศาสตร์มากที่สุดในสมัยอาณาจักรล้านนา ได้รับการอัญเชิญจากเจ้าเมือง กษัตริย์ รัฐ นคร ต่างๆ เพื่อประทับรับการสักการบูชา

ตามลำดับเมือง จนถึงพระเจ้ากรุงธนบุรีให้อัญเชิญมาประทับที่กรุงธนบุรี การสำคัญในทางบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ตรงนี้ก็คือ ขบวนพระแก้วมรกตได้เดินทางจากเมืองเวียงจัน ข้ามแม่น้ำโขง เดินทางโดยทางบกมาถึงเมืองสระบุรี อัญเชิญเดินทางลงทางน้ำจนกว่าจะถึงกรุงธนบุรี ประทับแรม ณ สถานที่ในระหว่างเดินทางรวม ๔ แห่ง คือ ๑) ท่าเจ้าสนุก เป็นท่าเรือของแม่น้ำป่าสัก อยู่ในเขตจังหวัดสระบุรี ๒) ท่าแพพระราชวังหลวงพระนครศรีอยุธยา ๓) สามโคก จังหวัดปทุมธานี ๔) พระตำหนักบางธรณี ปัจจุบันอยู่ตรงวัดตำหนักใต้ ต.ท่าทราย อ.เมือง จ.นนทบุรี จากลำดับความเป็นมาข้างต้น การรับพระแก้วมรกตมีหมายรับสั่งของพระเจ้ากรุงธนบุรี ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ เสด็จขึ้นไปรับที่ท่าเจ้าสนุก วันอังคาร แรม ๙ ค่ำ เดือน ๓ ขบวนพระแก้วมรกตมาถึงท่าเจ้าสนุก อัญเชิญประทับแรม, วันพุธ แรม ๑๐ ค่ำ ให้ตั้งการสมโภช ๓ วัน ๓ คืน, วันเสาร์ แรม ๑๓ ค่ำ แห่ลงเรือต้น ประทับแรมแพขนานน้ำประจำท่าพระราชวังหลวง, วันอาทิตย์ แรม ๑๔ ค่ำ แห่ประทับแรมที่สามโคก, วันจันทร์ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๔ ประทับแรมที่***พระตำหนักบางธรณี***, วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ พระเจ้ากรุงธนบุรี เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ ***พระตำหนักบางธรณี*** ทรงให้แห่ลงมาพระนครธนบุรี

(การเดินทางโดยทางน้ำพักแรมตามลำดับรวมได้ ๗ วัน) แล้วทำการสมโภช ณ พระนครธนบุรี ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระแก้วมรกตได้รับการอัญเชิญให้ประทับประดิษฐาน ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จนถึงปัจจุบันนี้นับได้ ๒๒๔ ปี

ความสำคัญ

นัยทางธรรมานุภาพ กล่าวได้ว่า พระแก้วมรกต เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ล้ำค่า เป็นอนันตะ เป็นที่สุดของสิ่งที่มีค่า หาคำบรรยายให้ซาบซึ้งถึงที่สุดมิได้ ลักษณะหนึ่งเป็นอนันตะทางสัจธรรม โลกุตรธรรม เป็นอริยะ มีกัลยาณธรรม เหนือโลกิยะทั้งปวง อีกลักษณะหนึ่งเป็นอนันตะทางรูปธรรม เป็นรูปเปรียบพระรูปกายพระพุทธเจ้า สำเร็จด้วยรัตนะคือมรกตสีเขียวมีค่ามาก และงามด้วยศิลปะที่วิจิตรบรรจงอันเกิดจากปีติศรัทธาปสาทะ เพื่อให้เป็นสมบัติของพุทธศาสนิกชน เมื่อกล่าวโดยบุคคลาธิษฐาน พระแก้วมรกตมีเทพ คือ จตุโลกบาลคุ้มครองรักษา *มีเรื่องเล่าไว้ในคัมภีร์มโนรถปูรณีว่า จตุโลกบาล คือ ท้าวมหาราช ๔ ท่าน สถิตอยู่ ณ สวรรค์มีชื่อว่าจาตุมหาราชิกา มีหน้าที่คุ้มครองรักษาโลกในทิศทั้ง ๔ เรียกว่า ท้าวจตุโลกบาล คือ ๑) ท้าวธตรฐ คุ้มครองรักษาโลกด้านทิศบูรพา ๒) ท้าววิรุฬหก คุ้มครองรักษาโลกด้านทิศทักษิณ ๓) ท้าว*

วิรูปักษ์ คุ้มครองรักษาโลกด้านทิศประจิม ๔) ท้าวกุเวร(เวสวัณ) คุ้มครองรักษาโลกด้านทิศอุดร มีความประสงค์จะให้พระแก้วมรกตสถิตอยู่ในถิ่นที่ชื่อว่าสุวรรณภูมิ ให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งปวง เพื่อเอื้อเฟื้อการสร้างกุศลของมนุษย์ในมนุษย์โลกเพื่อเข้าสู่พุทธภูมิและนิพพาน ประกอบกับมีเหตุการณ์ทางการเมืองมีผลให้เจ้าเมืองผู้มีอำนาจครอบครองแคว้นต่าง ๆ ได้อัญเชิญเสด็จประทับ ณ เมืองของตนๆ ตามที่ปรากฏชื่อในบันทึกทางประวัติศาสตร์ คือ ปาตลีบุตร ลังกาทวีป กัมโพชา ศรีอยุธยา ละโว้ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ศรีสัตนาคนหุต หลวงพระบาง เวียงจันท์ กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนชาวเมืองนั้นๆ ในถิ่นสุวรรณภูมิ ได้โอกาสสักการบูชาโดยทั่วกัน เมื่อกล่าวโดยธรรมาธิษฐาน แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงความเป็นสามัญญลักษณ์เป็นไตรลักษณ์ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือ ความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสรรพสิ่งในโลกที่มีความแปรเปลี่ยนไปไม่แน่นอนเป็นธรรมดา มีความเป็นสรรพสิ่งที่ไม่สามารถเป็นไปในอำนาจของตนอย่างเที่ยงแท้แน่นอนได้ ประการสุดท้าย เทพผู้สร้างสรรสัมมาทิฏฐิ เทพผู้รักษาพระศาสนา ประสงค์จะให้พระแก้วมรกตเสด็จประทับอยู่ในถิ่นสุวรรณภูมิอันได้ชื่อว่า กรุงรัตนโกสินทร์

พอเมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองขึ้น ระหว่างกรุงธนบุรีกับกรุงศรีสัต-นาคนหุต น่าจะเป็นเหตุให้พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงดำริว่า พระแก้วมรกตซึ่งประทับอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ ล้านนาของไทย ที่พระเจ้าไชย-เชฏฐาอัญเชิญไปเมืองหลวงพระบาลและเวียงจันท์นั้น จะได้รับอันตรายถูกกระทำให้ชำรุดเสียหาย จะทำให้กระทบกระเทือนเกิดความโศกสลดโทมนัสทางใจแก่พุทธศาสนิกชน จึงรับสั่งให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นผู้นำพลขึ้นไปเชิญพระแก้วมรกตองค์นั้นมายังกรุงธนบุรี และเมื่อทรงสร้างรัตนโกสินทร์เสร็จแล้ว ให้อัญเชิญพระแก้วมรกตประทับประดิษฐาน ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จนถึงปัจจุบันนับได้ ๒๒๔ ปี ยาวนานกว่าประทับอยู่ในเมืองใดๆ ในอดีต

นัยทางอานุภาพพระมหากษัตริย์ กล่าวโดยเฉพาะพระเจ้ากรุงธนบุรี ศึกษาในหมายรับสั่ง “เรื่องโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์เสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตที่ท่าเจ้าสนุก จังหวัดสระบุรี” เมื่อทรงทราบว่า สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตข้ามแม่น้ำโขงมาแล้ว โปรดฯ ให้ขึ้นไปรับล่วงหน้าที่ท่าเจ้าสนุก เมื่อพระแก้วมรกตมาถึงแล้ว ให้ตั้งการสมโภชตลอด ๓ วัน ๓ คืน พอสมควรแล้วจึงแห่เชิญพระแก้วมรกตลง

เรือต้น มีเรือใส่พระคัมภีร์ เรือพระสงฆ์ราชาคณะ ฯลฯ ประทับแรมที่ท่าพระราชวังหลวง พอสมควรแล้วแห่เชิญมาประทับแรมที่สามโคก พอสมควรแล้วแห่เชิญประทับแรมที่***พระตำหนักบางธรณี*** ณ ที่นี้ให้จุดดอกไม้เพลิง ดอกไม้รุ่ง ๔ ขด ฝอยทอง ๑๐,๐๐๐ กังหัน ๖๐๐๐ ช่อม่วง ๔๐๐ ปลาสร้อยชมหาด ๖๐๐ เป็ดไซ้แหน ๒๐๐ ตะเข้ ๒๐๐ ครั้น ณ วันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ เพลาเช้า พระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกต ณ ***พระตำหนักบางธรณี*** เพลาบ่าย ๓ โมง ทรงให้แห่ลงมาพระนครธนบุรี มีมหรสพสมโภชมาในขบวนเรือตลอดระยะทาง มีเรือต้นพระแก้วมรกต เรือพระสงฆ์ เรือข้าทูลละอองเรือแห่เครื่องเล่น รวมเรือทั้งหมด ๒๔๖ ลำ เรือถึงกรุงธนบุรีแล้ว ให้ตั้งฉัตร เสลี่ยง และเครื่องสูง รับพระแก้วมรกต ณ โรงชั่วคราว ให้มีสมโภชอีก ๒ เดือน ๑๒ วัน จะเห็นได้ว่าการแห่พระแก้วมรกตลงมาจากท่าเจ้าสนุกตามลำดับจนถึงกรุงธนบุรี ย่อมเป็นไปโดยธรรมานุภาพ ราชานุภาพ และบุญญาธิการ รวมเป็นอานุภาพธรรมแห่งพระมหากษัตริย์โดยแท้ ดังนั้น ภาพรวมในหมายรับสั่งทั้งหมด หากพระเจ้ากรุงธนบุรีจะมีพระทัยฝักใฝ่แต่การบ้านเมือง มุ่งที่จะใช้อำนาจแผ่ขยายอาณาเขตเป็นเจ้าเมืองเจ้าประเทศต่าง ๆ น่าจะต้องทำให้ประชาชนพลเมืองลำบากเดือดร้อนด้วยการทำสงครามมิสิ้นสุด แต่

การหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ภาพรวมในหมายรับสั่ง มีการจัดขบวนเรือแห่ขึ้นไปรับพระแก้วมรกตจำนวนมากอย่างยิ่งใหญ่ มีเรือใส่พระคัมภีร์ เรือพระสงฆ์ราชาคณะ ร่วมอยู่ด้วย การสมโภชด้วยดอกไม้เพลิง พร้อมกับอามิสบูชาอื่นๆ และเสด็จขึ้นไปรับด้วยพระองค์เอง ณ ***พระ-ตำหนักบางธรณี*** ทั้งหมดนี้บอกให้ทราบว่าเป็นไปเพราะความศรัทธาเลื่อมใสปีติโสมนัสซาบซึ้งในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง นับเป็นธรรมานุ-ภาพที่มีอยู่บริบูรณ์ในองค์พระเจ้ากรุงธนบุรี

นัยแห่งคำพระตำหนักบางธรณี จากข้อมูลเอกสารที่บันทึกทุกแห่ง ใช้ถ้อยคำตรงกันว่า ***พระตำหนักบางธรณี*** มีข้อสันนิษฐานเพื่อให้ได้ความหมายตามความจริงในหมายรับสั่ง และตามความ-หมายที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำอธิบายไว้ ดังนี้

พระ ในความหมายหนึ่งเป็นราชาศัพท์ ใช้นำหน้าคำต่างๆ ที่เกี่ยวกับบรรดาศักดิ์ ทำให้มีความหมายสำคัญเฉพาะ

ตำหนัก เรือนของเจ้านาย, ตำหนักที่ปลูกในน้ำ, ตำหนักที่ตั้งอยู่บนแพ

พระตำหนัก มีทางสันนิษฐานอยู่ ๒ ทาง คือ ๑) สิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นเพื่อประทับชั่วครั้งชั่วคราว สำหรับอัญเชิญพระแก้วมรกตขึ้นประทับรับการสมโภช ๒) เรียกรวมกันไปถึงสิ่งปลูกสร้างที่

สร้างขึ้นเพื่อประทับชั่วครั้งชั่วคราวสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ในการนี้เพื่อให้พระเจ้ากรุงธนบุรีประทับเพื่อทำการสักการบูชาพระแก้วมรกตเพื่อสมโภช ทางสันนิษฐานทั้งสองนี้จึงน่าจะมีความหมายรวมกันว่า *พระตำหนัก หมายถึงที่ประทับสำหรับพระแก้วมรกตและที่ประทับของพระเจ้ากรุงธนบุรี*

บางธรณี ทางภูมิศาสตร์เป็นชื่อคลองและชื่อหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองนี้ด้วย พื้นที่โดยรอบฝั่งคลอง เป็นพื้นที่อยู่อาศัยและเป็นที่ดินใช้ทำเกษตรกรรม ที่ดินแถบใกล้ถนนติวานนท์ใช้ทำนา ที่ดินถัดออกมาด้านแม่น้ำเจ้าพระยามีน้ำบริบูรณ์ใช้ทำสวนผลไม้ สอดคล้องกับที่ปรากฏในจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี (๒๕๔๖ : ๑๔๑) ว่า *ณ เดือนอ้าย มีศุภอักษรขึ้นไปถึงเจ้าฟ้ากษัตริย์ศึกว่า เสร็จการศึกแล้วให้กลับลงมา เจ้าฟ้ากษัตริย์ศึกทราบแล้ว เร่งรีบการที่จะส่งพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกตลงมาประทับแรมมาถึงกรุงเก่า ณ วันเดือน ๔ รับสั่งให้ตั้งพลับพลาที่ประทับ ณ บางธรณีสวนมะปราง* ปลายคลองด้านหนึ่งจดทุ่งนาใกล้ๆ กับสถานีวิทยุเครื่องรับต่างประเทศ(เดิม) ปัจจุบันคือศูนย์โทรคมนาคมนนทบุรี ถนนติวานนท์ฝั่งตะวันตก เยื้องกับสถาบันโรคทรวงอก ปลายคลองอีกด้านหนึ่งไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างโรงงานทอกระสอบป่านของ

กระทรวงอุตสาหกรรม(เดิม) ปัจจุบันคือ ที่ตั้งกระทรวงพาณิชย์ กับ ที่ทำการกองทหาร(เดิมเป็นท่าอากาศยานน้ำ เรียกว่า สนามบินน้ำ) ปัจจุบันคือ ที่ดินบ้านพักข้าราชการกรมพลาธิการทหารบก เป็นคลองกว้างประมาณ ๕ เมตร ยาวมากกว่า ๒ กิโลเมตร กั้นเขตระหว่างตำบลท่าทราย กับ ตำบลบางกระสอ ในท้องที่อำเภอเมืองนนทบุรี เขตเทศบาลนครนนทบุรี

สรุปความสำคัญ ศึกษาตามลำดับแห่งความเป็นมาที่ต่อเนื่องกัน จากบันทึกทางประวัติศาสตร์และข้อสันนิษฐานต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสำคัญที่พึงประสงค์ คือ ***พระตำหนักบางธรณี*** ประมวลได้ว่า เส้นทางเสด็จประทับแรมของพระแก้วมรกตทางน้ำที่ปรากฏในระยะใกล้ คือ ประทับแรมที่ท่าแพพระราชวังหลวง พระนครศรีอยุธยา ต่อมาประทับแรมที่สามโคก ปทุมธานี ต่อมาประทับแรมที่***พระตำหนักบางธรณี*** และกรุงธนบุรี ตามทางสันนิษฐานตลอดเส้นทางริมฝั่งแม่น้ำ สรุปได้เป็นข้อๆ ดังนี้

๑. ในบันทึกทางประวัติศาสตร์อื่น ไม่มีชื่อใดพ้องกันกับ*บางธรณี นนทบุรี* และในทางภูมิศาสตร์สำมะโนครัวทางปกครองกระทรวงมหาดไทย ไม่ปรากฏชื่อ***บางธรณี*** พ้องกันในที่อื่นนอกจากจังหวัดนนทบุรี

๒. ภูมิสถานบางธรณีที่ตั้งพระตำหนัก ตั้งอยู่ระหว่างท้องคุ้งของแม่น้ำเจ้าพระยา ขบวนเรือแห่ที่พ้นออกมาจากคลองลัดเกร็ดก็ดีมาตามแม่น้ำเจ้าพระยาอ้อมเกาะเกร็ดก็ดี จะรวมบรรจบในที่เดียวกันตรงนี้จะมองเห็นที่ตั้งพระตำหนักได้เด่นชัด คำนวณได้ว่าขบวนเรือแห่ที่มาจากสามโคก ปทุมธานี ซึ่งมีจำนวนถึง ๑๑๕ ลำ เมื่อพ้นออกมาจากคลองลัดเกร็ดแล้ว จะค่อยๆ ชะลอฝีพายและหยุดจอดเรือได้ตรงภูมิสถานบางธรณีพอดี อีกประการหนึ่ง บริเวณที่ตรงนี้มีความกว้างใหญ่พอ สมควรที่จะอัญเชิญพระแก้วมรกตขึ้นประทับแรมสมโภชจุดดอกไม้เพลิง และเหมาะที่จะให้พระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จขึ้นประทับบนฝั่งกระทำการสักการบูชาพระแก้วมรกต แล้วอัญเชิญลงเรือแห่ไปกรุงธนบุรี และพื้นที่นี้อยู่ตรงกึ่งกลางของท้องคุ้งแม่น้ำ ซึ่งมีผืนน้ำแห่งแม่น้ำเจ้าพระยากว้างมากกว่าบริเวณอื่น ทั้งตอนเหนือขึ้นไปหรือใต้ลงมา ขบวนเรือเสด็จของพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งเสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตมีเป็นจำนวนมาก เหมาะสมที่จะจอดรวมกันหรือตามริมฝั่งแม่น้ำและบริเวณคลองบางธรณีได้เป็นอย่างดี

๓. ในการปะทับแรมที่***พระตำหนักบางธรณี*** และมีการสมโภชจุดดอกไม้เพลิงบูชานั้น คำว่า “ตำหนัก” “พระตำหนัก” ในที่นี้มีความหมายชัดว่า เป็นที่ประทับของพระแก้วมรกต เพราะที่ประทับ

ของพระเจ้ากรุงธนบุรี มีชื่อเฉพาะว่า "พลับพลา" ตามบันทึกจดหมายเหตุของกรมหลวงนรินทรเทวี ว่า "รับสั่งให้ตั้งพลับพลาที่ประทับ ณ บางธรณีสวนมะปราง" ที่กล่าวถึงแล้ว เพราะฉะนั้นสถานที่นี้น่าจะได้มีการสร้างตำหนักขึ้นเป็นที่รับรอง เป็นที่ประทับชั่วคราวของพระแก้วมรกต เพื่อรับการสมโภช ครั้นเมื่อเสร็จพิธีสมโภชรับพระแก้วมรกตแล้ว ตำหนักที่สร้างขึ้น ณ สถานที่ตรงนั้น ใครจะถือครองไว้หรือจะตกทอดมาเป็นของราษฎร ย่อมไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง ผู้ที่เป็นสัตบุรุษเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ในเวลานั้น น่าจะได้เห็นชอบให้ยกขึ้นเป็นอนุสรณ์สถาน หรือศาสนสถานคือวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง

ดังนั้น เมื่อสรุปความสำคัญรวม ๓ ข้อข้างต้นแล้ว ***พระตำหนักบางธรณี*** ที่พระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จขึ้นไปรับพระแก้วมรกตนั้น คือ สถานที่ที่เรียกชื่อว่า **วัดตำหนักใต้** นี้ เนื้อความที่พูดกันเพื่อให้เข้าใจว่า "บางธรณีเป็นที่ตั้งของตำหนักเป็นที่ประทับของพระแก้วมรกต หรือตำหนักเป็นที่ประทับของพระแก้วมรกตตั้งอยู่ที่บางธรณี" รวมเรียกสั้นๆ ว่า ***พระตำหนักบางธรณี*** ในเวลาต่อมาน่าจะได้มีการยกขึ้นสร้างให้เป็นวัดและใช้ชื่อ ***พระตำหนักบางธรณี*** ซึ่งเป็นสถานที่อันเป็นมงคลนั้นเองเป็นชื่อวัดในเวลาต่อมา

มูลเหตุการสร้างวัด

อนุสนธิจากสรุปความเป็นมาและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพระแก้วมรกต มีหลักฐานปรากฏชัดและประมวลลงได้ว่า **พระตำหนักบางธรณี** คือที่ตั้งที่เกิดของ **วัดตำหนักใต้** ในปัจจุบันนี้

หนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๒ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๖ เรียบเรียงไว้ว่า วัดตำหนักใต้ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ เป็นวัดเก่ามีประวัติกล่าวถึงเหตุว่า ก่อนที่จะสร้างวัดในพื้นที่ตรงนี้ ที่แห่งนี้เคยเป็นที่สร้างพลับพลาที่ประทับชั่วคราวของพระเจ้าแผ่นดินในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี และจากหลักฐานที่ปรากฏเหลืออยู่ คือ อุโบสถหลังเก่า วิหาร และหอระฆัง สันนิษฐานได้ว่า วัดตำหนักใต้ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

ในหนังสือประวัติวัดตำหนักใต้ พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๑๔ พ.ต.ท. พิทยา พัฒนศักดิ์ เขียนเล่าความไว้ว่า ถาวรวัตถุต่าง ๆ คืออุโบสถ วิหาร และหอระฆัง ดังกล่าวมานี้ มีผู้ชำนาญทางศิลปะหลายท่านบอกว่า เป็นฝีมือช่างสมัยกรุงศรีอยุธยาต่อกับกรุงรัตนโกสินทร์ แต่แบบการก่อสร้างก็ดี รูปทรงต่าง ๆ ก็ดี เป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ข้อที่ควรสันนิษฐานต่อไปก็คือ ใครเป็นผู้สร้าง สร้างในรัชกาลที่เท่าใด

พระประธานในอุโบสถ

รูปแบบ ปางมารวิชัย

สมัย สุโขทัย

ชะลอมาจากอุโบสถหลังเก่า

มีพระสาวกรายล้อมบนฐานชุกชี

หลายท่านที่ล่วงลับไปแล้ว เช่น นายคล้อย มากเหลี่ยม (มรรคนายกวัด) นายอ่ำ, นายบุญ เคยบอกกันต่อ ๆ มาว่า ผู้สร้างอุโบสถหลังเก่านั้นคือ พระยาจ่าแสนธิบดี (ชาวรามัญ) และตนเองเมื่ออุปสมบทอยู่ที่วัดตำหนักใต้ ยังเคยเห็นหีบศพใบหนึ่ง อยู่บนศาลาการเปรียญ เป็นหีบใหญ่โบราณ ทำด้วยไม้สัก มีผู้บอกว่าเป็นหีบศพบรรจุศพของพระยาจ่าแสนธิบดี ผู้สร้างโบสถ์ของวัดนี้ เข้าใจว่า พระยาจ่าแสนธิบดีผู้นี้เป็นผู้ริเริ่มสร้างวัดตำหนักใต้ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ ข้อสันนิษฐานนี้มีมูลมาจาก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้ขุนนาง ข้าราชการ และเจ้าสัว ตลอดจนพระราชาคณะ สร้างวัดถวายเป็นอารามหลวงและวัดราษฎร์ ซึ่งปรากฏในเวลาต่อมาว่า ในรัชกาลนั้น เจ้านาย ขุนนาง พ่อค้า และข้าราชการได้มีส่วนสร้างวัดกันเป็นจำนวนมาก วัดที่เจ้านายและขุนนางสร้างถวายเป็นวัดหลวงก็มีวัดที่ เจ้านาย ขุนนาง และเจ้าสัว ราษฎร ผู้มีทรัพย์ พระราชาคณะสร้างไว้ในหัวเมืองก็มีหลายแห่ง

ผู้สร้างวัดตำหนักใต้นี้ก็คือพระยาจ่าแสนธิบดี ขุนนางผู้ใหญ่ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระประธานในอุโบสถวัดตำหนักใต้ และพระพุทธรูปอื่น ๆ อีกหลายองค์ที่อยู่ในโบสถ์วัดตำหนักใต้นี้ เป็นพระพุทธรูปหล่อสมัยกรุงสุโขทัย อีกข้อหนึ่ง

สันนิษฐานว่า ที่ตั้งวัดตำหนักใต้นี้ คือ ที่ที่ตั้งพลับพลาพระตำหนักบางธรณีนั้น เหตุใดจึงพึ่งมาสร้างวัดตำหนักใต้ในสมัยของพระบาท-สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลักฐานต่างๆ แม้จะล่วงเลยมานานประกอบกับหลักฐานอื่นๆ เช่น ประวัติของพระยาจ่าแสนธิบดี ซึ่งน่าจะค้นคว้าหามาอ้างอิงได้ พิจารณาตามเรื่องราวและประวัติศาสตร์ประกอบด้วยภูมิประเทศ และเหตุการณ์ในปัจจุบัน สันนิษฐานว่าที่ตั้งวัดตำหนักใต้นี้ เป็นที่ที่ตั้งพลับพลาหรือพระตำหนักบางธรณีนั้นก็เพราะไม่มีที่อื่นใดในบริเวณคลองบางธรณีจะเหมาะสมกับที่ที่ตั้งวัดตำหนักใต้ในปัจจุบันนี้ ข้อนี้อาจสันนิษฐานได้ว่า ที่ตรงนี้หลังจากเสร็จพิธีฉลอง และรับพระแก้วมรกตแล้ว อาจถวายเป็นที่พุทธบูชาและตั้งเป็นสำนักสงฆ์มาแต่สมัยแผ่นดินของพระเจ้ากรุงธนบุรีก็ได้แต่ยังไม่มีการสร้างโบสถ์และวิหารขึ้น ต่อมาภายหลังจึงสร้างโบสถ์และวิหารขึ้น หากเป็นเช่นข้อสันนิษฐานนี้และเหตุผลอื่น ๆ เช่น การที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า ฯ ให้ขุนนางสร้างวัดก็ดี การนำพระพุทธรูปหล่อมาประดิษฐานตามวัดวาอารามก็ดี จะเป็นข้อยืนยัน เชื่อได้ว่าพระยาจ่าแสนธิบดีเป็นผู้สร้างวัดและโบสถ์วัดตำหนักใต้ หรือบูรณะวัดเก่าขึ้น เช่นกับที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา บูรณะวัดคูหาสวรรค์ และโปรดเกล้า ฯ ให้

พระยามหาเทพ (ปาน) บูรณะวัดดาวดึงษ์ ในสมัยแผ่นดินของพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้

สรุปมูลเหตุการสร้างวัด มีประวัติเรียบเรียงไว้ว่า สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ผู้เขียนขอแสดงทรรศนะว่า พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในปีวอก พ.ศ.๒๓๖๗ ทรงมีพระทัยจะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระอาราม และวัดต่างๆ ทั้งในเมืองและนอกเมือง มิได้หมายความว่า ทรงครองราชสมบัติในปี พ.ศ.๒๓๖๗ จะโปรดให้สร้างวัดทั้งหลายเอง หรือเจ้านายขุนนางจะสร้างวัดต่างๆ ใน พ.ศ.นั้นทันที น่าจะมีการสร้างมาก่อนบ้างแล้วและสร้างต่อเนื่องกันมาในปี พ.ศ.ที่ใกล้เคียงกัน วัดตำหนักใต้ เป็นวัดหนึ่งที่สร้างพร้อมกับวัดทั้งหลาย เพื่อจำง่ายและถือเป็นนิมิตหมายในปีมงคลอันเนื่องมาจากการเถลิงถวัลยราชสมบัติในปี พ.ศ.๒๓๖๗ จึงเรียบเรียงไว้เช่นนั้น

* * * * *

ลำดับเจ้าอาวาส

วัดตำหนักใต้นี้เดิมเรียกว่า วัดตำหนัก ไม่มีคำว่าใต้ เพิ่งมีคำว่า **ใต้** ต่อท้ายเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ทั้งนี้ ปรากฏตามบัญชีพระภิกษุสามเณร ซึ่งทางวัดได้ทำไว้ โดยได้รับคำบอกเล่าว่า พ.ศ. ๒๔๖๔ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จไปทรงตรวจการคณะสงฆ์ ทรงเห็นวัดต่าง ๆ มีชื่อซ้ำ ๆ กัน หลายวัด จึงทรงกำหนดให้วัดต่าง ๆ ที่มีชื่อซ้ำ ๆ กัน เติมชื่อเหนือและใต้ ต่อจากชื่อวัดตามลำดับของทิศ วัดที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือให้เติมคำว่าเหนือ ต่อท้าย วัดที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ให้เติมคำว่า ใต้ ต่อท้าย ปัจจุบันจึงมีชื่อในทางปกครองคณะสงฆ์ว่า วัดตำหนัก,ใต้

ตามประวัติที่กล่าวถึงว่า วัดตำหนัก,ใต้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ ถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๐ นับได้ ๑๘๓ ปีเต็ม กาลเวลาที่ผ่านมาได้อาศัยเจ้าอาวาสรูปก่อน ๆ ปกครองดูแลให้การศึกษาอบรมสั่งสอนปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สืบอายุพระพุทธศาสนาเป็นลำดับมา เป็นบูรพาจารย์ที่ควรยกย่องสรรเสริญให้ปรากฏ เพื่ออนุโมทนาในกุศลจริยา และเป็นปฏิปทาให้สัทธิวิหาริกอันเตวาสิกประพฤติปฏิบัติตามเป็นลำดับไป

เจ้าอาวาส คือ พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด มีหน้าที่จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ปกครองให้บรรพชิตปฏิบัติตามพระธรรมวินัย วัดตำหนัก,ใต้ มีเจ้าอาวาสดำรงตำแหน่งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจำนวน ๗ รูป เรียงตามลำดับที่มีหลักฐานบันทึกไว้ ดังนี้

๑. พระอธิการเที๊ยะ ปกครองวัด พ.ศ.ไม่ทราบชัด

๒. พระครูอินทมุนี เดิมอยู่วัดสนาม ในคลองบางตลาด พระยาจ่าแสนธิบดีได้นิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาส ปกครองวัดถึง พ.ศ.๒๔๓๒

๓. พระครูปลัดโต๊ด ผุสฺโส ชาวรามัญ อุปสมบทที่วัดตำหนัก พ.ศ.๒๔๒๖ พระอาจารย์โต๊ด วัดชมภูเวก เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการหมู วัดสนาม เป็นพระกรรมวาจารย์ พระสมุห์ก่อ วัดโมก เป็นพระอนุสาวนาจารย์ หลังจากอุปสมบทแล้ว ต่อมาได้เป็นฐานานุกรมของ พระคุณวงศ์(สนธิ์) วัดปรมัยยิกาวาส ปกครองวัด พ.ศ.๒๔๓๒ ถึง พ.ศ.๒๔๖๕

๔. พระอธิการด๊วด พุทฺธสโร ชาวรามัญ อุปสมบทที่วัดตำหนัก พ.ศ.๒๔๔๖ ท่านธรรมสร วัดกลางเกร็ด เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านผุสสะ วัดตำหนัก เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านนันทิยะ วัดหน้า

โบสถ์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ปกครองวัด พ.ศ.๒๔๖๕ ถึง พ.ศ. ๒๔๗๐

๕. พระอธิการเชย ปุปฺผอคฺโค นามสกุล มณีโชติ อุปสมบทที่วัดชมภูเวก พระอธิการปิ่น วัดเชิงท่า เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการโต๊ด วัดตำหนัก เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระมหาลับ วัดชนะสงคราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ปกครองวัด พ.ศ.๒๔๗๐ ถึง พ.ศ.๒๔๗๙

๖. พระครูนนทวิมลศีล (สาคโร) ป.ธ.๓ น.ธ.โท ชื่อ สาคร นามสกุล สีเนตร์ บรรพชาเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ ที่วัดเทียนถวาย จังหวัดปทุมธานี อุปสมบทเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔ ที่วัดบางกะดี จังหวัดปทุมธานี พระธรรมานุสารี วัดเทียนถวาย เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการเนตร วัดบางกะดี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูศีลานุโลมคุณ วัดเทียนถวาย เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ปกครองวัด พ.ศ.๒๔๗๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๖

๗. พระครูศรีกิตติธาดา (ธมฺมวาที) ป.ธ.๖ น.ธ.โท ชื่อ สังวาลย์ นามสกุล โพธิ์น้อย บรรพชาเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๙ ที่วัดเทียนถวาย จังหวัดปทุมธานี อุปสมบทเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓ ที่วัดตำหนัก,ใต้ จังหวัดนนทบุรี พระครูปรีชาเฉลิม (ติลโก) วัดเฉลิมพระเกียรติ เป็นพระอุปัชฌาย์ ปกครองวัดตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๖ ถึงปัจจุบัน

งานสาธารณูปการ

การสร้างและปฏิสังขรณ์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามลำดับที่กล่าวถึงข้างต้น นับตั้งแต่พระเจ้ากรุงธนบุรีอัญเชิญพระแก้วมรกตจากพระตำหนักบางธรณีไปกรุงธนบุรี ในวันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุน เอกศก จุลศักราช ๑๔๑๑ ตรงกับพุทธศักราช ๒๓๒๒

พ.ต.ท.พิทยา พัฒนศักดิ์ บันทึกเล่าความไว้ว่า บรรดาวัตถุที่สร้างขึ้นในสมัยนั้น ย่อมชำรุดทรุดโทรมไปตามธรรมชาติ แม้จะมีการซ่อมแซมทำนุบำรุงรักษากันมาแต่ก่อนบ้างแล้วก็ตาม ก็ย่อมจะมีการชำรุดทรุดโทรมอีก เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๘ สภาพของวัดตำหนักใต้ซึ่งมีกุฏิพระสงฆ์ โบสถ์ และวิหาร อยู่ในเกณฑ์ชำรุดทรุดโทรมเป็นอย่างมาก กุฏิสงฆ์มีอยู่ประมาณ ๗ หลัง เป็นเรือนไม้ทรงไทย ปลูกอยู่เรียงรายรอบหอสวดมนต์ มีพื้นไม้ปูติดต่อเดินถึงกันหมดทุก ๆ หลัง ปลูกอยู่ริมคลองวัดติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีศาลาการเปรียญ ๓ หลัง ปลูกติดกัน ๒ หลัง อีกหลังหนึ่งปลูกขวางยาวตามด้านกว้างของศาลาทั้ง ๒ หลัง อยู่ด้านเหนือของหอระฆัง ระหว่างกุฏิสงฆ์กับศาลาการเปรียญมีศาลาน้ำ ๑ หลัง เรียกกันว่าศาลาตาบุญ

อุโบสถนั้นอยู่ในเกณฑ์ชำรุดมาก เสาบางต้นต้องใช้ไม้ทำเป็นเสาค้ำยันไว้ นอกจากจะใช้ทำสังฆกรรมในพิธีอุปสมบทแล้ว ส่วนมากไม่ค่อยมีใครจะเข้าไป เพราะไม่ทราบว่าเมื่อไรจะพังลงมา ผนังรอบ ๆ ก็แตกชำรุดร้าวเกือบตลอด

วิหาร คือวิหารที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน แต่ชำรุดมาก มีหญ้าและต้นไม้ขึ้นอยู่โดยรอบ บริเวณวิหารนี้มีกุฏิสงฆ์อยู่ ๑ หลัง และซากศาลาดินพอมีเค้าอยู่บ้าง ชาวบ้านบอกว่าบริเวณวิหารนี้เดิมมีพระสงฆ์อยู่อาศัย เรียกว่าคณะนอก ส่วนบริเวณริมน้ำ เรียกว่าคณะใน มีโบสถ์คั่นระหว่างคณะในกับคณะนอก

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องในอดีต หากไม่มีการบันทึกหลักฐาน อนุชนคนรุ่นหลังนับวันจะจำไม่ได้ ปัจจุบันก็จะกลายเป็นอดีตไปอีก หากจะไม่กล่าวถึงสภาพของวัดตำหนัก,ใต้ นับแต่ พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นต้นมาก็จะกลายเป็นอดีตที่ไม่มีใครจะทราบอีกเช่นกัน จึงใคร่จะกล่าวถึงสภาพของวัดตำหนัก,ใต้เป็นลำดับไป

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ วัดตำหนักใต้ว่างเจ้าอาวาส วันศุกร์ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘ ปีชวด ตรงกับวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๙ พระสงฆ์และราษฎรชาวตำบลท่าทรายได้พร้อมกันอาราธนาพระมหาสาคร สาคโร จากวัดเฉลิมพระเกียรติมาเป็นเจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้

(ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นตรี ที่ พระครูนนทวิมลศีล) หลังจากรับตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้ว การบูรณะปฏิสังขรณ์ก็เริ่มขึ้น โดยปรารภว่า กุฏิสงฆ์กับหอสวดมนต์ซึ่งตั้งอยู่ที่เดิมนั้นไม่ปลอดภัย เพราะตลิ่งริมน้ำเจ้าพระยาถูกน้ำเซาะพังอยู่เรื่อย ๆ สักวันหนึ่งจะถูกน้ำเซาะพังยิ่งขึ้น จึงร่วมกับทายกทายิกา มี นายคล้อย มากเหลี่ยม (มรรคนายก) ย้ายกุฏิสงฆ์กับหอสวดมนต์ขึ้นมาปลูกใหม่ โดยนำหอสวดมนต์มาปลูกสร้างไว้กลาง ด้านทิศเหนือและทิศใต้ นำเอากุฏิสงฆ์มาปลูกเรียงรายรอบหอสวดมนต์ ให้มีทางเดินรอบ ๆ หอสวดมนต์ปฏิสังขรณ์อยู่จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๒ จึงสำเร็จ หลังจากย้ายหมู่กุฏิสงฆ์และหอสวดมนต์เสร็จแล้ว ได้พิจารณาเห็นว่าอุโบสถหลังเดิมนั้นทรุดโทรมเกือบจะทำสังฆกรรมไม่ได้ จึงได้ดำเนินการขอพระราชทานวิสุงคามสีมา และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑ จึงได้เริ่มทำการก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่ต่อไป

พ.ศ. ๒๔๙๑ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๓ ลงมือตอกเสาเข็มอุโบสถ โดยมี นายเถ่อ ช่างไม้ ซึ่งรับหน้าที่มรรคนายก ต่อจากนายคล้อย มากเหลี่ยม เป็นหัวหน้าแรงงานฝ่ายคฤหัสถ์ สร้างขึ้นใหม่โดยนำวัสดุของเก่าไปบูรณะซ่อมแซม เช่น หน้า

บรรณ ประตู หน้าต่างและเพดาน เป็นของโบสถ์หลังเก่า โดยเฉพาะหน้าบรรณใช้ไม้สัก แกะสลักเป็นรูปกนก พุดตานใบเทศ มีรูปช้างทรงเครื่องยืนอยู่เหนือเมฆภายในระหว่างกลางกนก ทำการก่อสร้างตลอดมาโดยที่มิได้มีการบอกบุญเรี่ยไรแต่ประการใด มีชาวบ้านญาติโยมชาวตำบลท่าทราย และตำบลใกล้เคียง มีจิตศรัทธานำปัจจัยมาถวายอยู่เป็นเนืองนิตย์ อุโบสถหลังใหม่นี้จึงสำเร็จพอที่จะทำสังฆ-กรรมของพระสงฆ์ได้ จึงพร้อมใจกันทำพิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๓ โดยมีพระธรรมวโรดม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นประธานสงฆ์ ประกอบด้วยพระสงฆ์ ๑๐๐ รูป ทำการฉลองอยู่ ๕ วัน ๕ คืน (เริ่มแต่วันที่ ๖ ถึงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐) หลังจากทำพิธีผูกพัทธสีมาแล้ว ได้หยุดพักการก่อสร้างไว้ชั่วคราว ทั้งนี้เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ที่จะทำการก่อสร้าง อีกประการหนึ่งยังมีงานที่จะปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างที่ชำรุดทรุดโทรมอย่างอื่นอีก หลังจากหยุดพักมาเป็นเวลาติดต่อกันถึง ๘ ปี จึงได้เริ่มทำการก่อสร้างต่อเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยเริ่มทำการปูพื้นและผนังด้วยศิลาหินอ่อน ก่อแท่นบูชาเขียนภาพสีน้ำมันฝาผนัง ทำกำแพงแก้วโดยรอบ และเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กโดยรอบอุโบสถ ซึ่งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ นี้ ใช้ทรัพย์จากการ

บริจาคของพุทธศาสนิกชนคิดเฉพาะตัวเลขที่ปรากฏตามใบเสร็จรับเงินที่ใช้ในรายการจ่ายประเภทต่าง ๆ ประมาณ ๘๙๓,๙๔๕ บาท (แปดแสนเก้าหมื่นสามพันเก้าร้อยสี่สิบห้าบาท)

การกระทำทุกอย่างที่เป็นส่วนของตนเอง หรือร่วมมือกับคนอื่นโดยหวังผลสำเร็จ ต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ จึงจะประสพผลสำเร็จไม่ผิดพลาด ในเรื่องของคำพูดย่อมเป็นไปเร็วกว่าการกระทำ หากไม่ระมัดระวังคำพูดให้ถูกให้สมควร ไม่คำนึงถึงผลเสียหาย พูดคำหยาบกล่าวโทษออกไป ผู้ฟังย่อมไม่ชอบใจ เป็นผลให้ความเสียหายกลับมาสู่ผู้พูดเอง หากเป็นคำพูดไพเราะ มีสารประโยชน์ย่อมเป็นผลดีทั้งหมด ในเรื่องของความคิดย่อมเป็นไปเร็วที่สุด เมื่อความคิดเกิดขึ้นย่อมบันดาลให้เคลื่อนไหวออกไปเป็นคำพูด เป็นการกระทำ เมื่อความคิดไม่ดี คำพูดก็ไม่ดี การกระทำก็ไม่ดี แต่ถ้าความคิดดี คำพูดก็ดี การกระทำก็ดีตาม ความจริงจึงมีว่า ความคิดเป็นต้นเหตุสำคัญที่สุด ที่สร้างความถูกความผิด สร้างความสุขความทุกข์แก่ชีวิต เพราะฉะนั้น เมื่อจะคิด กำลังคิดอยู่ ต้องให้เป็นไปโดยรอบคอบ คำพูดและการกระทำที่ตามมา จึงจะเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและคนอื่น เพื่อให้ประโยชน์นั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

(คัดจากหนังสือ ชีวิตธรรมานุวัตร ของ พระศรีกิตติโมลี)

ประกาศ

พระราชทานวิสุงคามสีมา

....

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

คณะอภิรัฐมนตรี ในหน้าที่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รังสิต กรมขุนชัยนาทนเรนทร

ธานีนิวัต

มานวราชเสวี

อดุลเดชจรัส

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า มีวัดสมควรจะได้รับวิสุงคามสีมา เพื่อสงฆ์ที่สำนักอยู่จะมีอุโบสถทำสังฆกรรม อาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา ๓๙ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พระพุทธศักราช ๒๔๘๕ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้วัดที่มีชื่อในบัญชีนั้นและให้คณะกรมการอำเภอท้องที่ปักหมายเขตต์ให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๑

เป็นปีที่ ๓ ในรัชกาลปัจจุบัน ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

(ลงนาม)

ควง อภัยวงศ์

นายกรัฐมนตรี

อุโบสถ

รูปแบบ แบบพระที่นั่งทรงธรรมในวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

สร้าง พ.ศ. ๒๔๙๑

ผูกพัทธสีมา พ.ศ. ๒๕๐๐

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของวัดคู่กับวิหาร

อุโบสถที่สร้างเสร็จแล้วมีความกว้าง ๑๐.๘๐ เมตร ยาว ๒๒.๑๐ เมตร, เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๖๐ เมตร, ลักษณะทรงไทยสองชั้น สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก, *ฝาผนังภายในมีภาพจิตรกรรมเรื่อง พุทธประวัติ* จำนวน ๓๒ *ภาพ เรียงตามลำดับตั้งแต่ภาพที่ ๑ เรื่อง อัญเชิญจุติ สันดุสิตเทพบุตร คือ พระเวสสันดรจากดุสิตสวรรค์ ลงมาเกิดโปรดสัตว์โลกให้พ้นจาก ราคะ โทสะ โมหะ จนถึงภาพที่ ๓๒ เรื่อง แบ่งพระสารีริกธาตุ โทณพราหมณ์ห้ามทัพ ๗ นคร ว่า เราถือธรรมและพุทธด้วยกัน อย่าทำลายธรรม* จงสามัคคีกัน *แบ่งพระธาตุไปบูชากันเถิด* บานประตูหน้าต่างลงรักปิดทองเขียนด้วยลายไทย พระประธานในอุโบสถ ปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๓๘ นิ้ว

พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้เริ่มปฏิสังขรณ์วิหาร โดยที่หลังคาและฝาผนังพื้นชำรุดโดยทั่ว ๆ ไป เนื่องจากวิหารเป็นถาวรวัตถุชิ้นเดียวที่เป็นของดั้งเดิมคู่มากับวัด สมควรจะบูรณะปฏิสังขรณ์ไว้ให้อยู่ในสภาพเดิม วิหารหน้าบรรณเป็นไม้สัก แกะสลักเป็นรูปกนกดอกจอก มีรูปม้าทรงเครื่องอยู่ภายในกนก ซุ้มบานประตูและซุ้มหน้าต่าง ทำเป็นลายดอกไม้ปูน บานประตูและบานหน้าต่างเขียนลายทองรดน้ำ จึงได้จัดการซ่อมตัวไม้หลังคาและเปลี่ยนกระเบื้อง ซ่อมฝาผนัง เปลี่ยนพื้นเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ปูด้วยกระเบื้องหินอ่อน และทำแท่นพระบูชา

วิหารกว้าง ๗.๑๐ เมตร ยาว ๑๖.๓๐ เมตร ใช้เวลาซ่อมแซมอยู่ ๒ ปี เสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔ สิ้นเงินซ่อมแซมไป ๔๐,๕๐๐ บาท (สี่หมื่นห้าร้อยบาท)

หนังสือโบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียนเล่ม ๑ กรมศิลปากรจัดพิมพ์บันทึกไว้ว่า รูปแบบศิลปกรรม วิหารก่ออิฐถือปูน ซุ้มประตู-หน้าต่าง เป็นซุ้มปูนปั้นลายดอกไม้ หน้าบันเป็นลายจำหลักรูปดอกไม้ลอยตัว กลางหน้าบันในวงกลม ทำเป็นรูปม้าวิ่ง เพดานที่คานไม้ทาพื้นสีเขียว เขียนลวดลายสีทอง เพดานทาพื้นสีแดงลวดลายสีทอง ประตูด้านนอกเป็นลายพรรณพฤกษาลงรักปิดทอง ปัจจุบันลบเลือนไปเกือบหมด ประตู-หน้าต่างด้านใน ภาพลบเลือนไปมาก แต่พอจะเป็นเค้า ๆ ว่าเป็นภาพคนแบกเครื่องตั้งแจกันดอกไม้ ผลไม้ ภาพจิตรกรรมในวิหารลบเลือนไปมาก เนื่องจากในสมัยก่อนหลังคารั่ว ทำให้น้ำซึมไหลมาเลอะภาพจิตรกรรม แต่คาดว่าช่างเขียนน่าจะเป็นช่างสกุลเดียวกับวัดชมภูเวก เนื่องจากมีภาพบางภาพที่คล้ายกันมาก

ต่อมาได้ปฏิสังขรณ์หอสวดมนต์ที่รื้อมาปลูกสร้างไว้กลางหมู่กุฏิสงฆ์ เดิมเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว กว้าง ๘.๕๐ เมตร ยาว ๑๔.๑๐ เมตร เป็นของเก่า ซ่อมแซมขึ้นโดย พระอนุสิฐวิบูล (เปี่ยม จันทร-สถิตย์) และคุณนายเอี่ยม จันทรสถิตย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๘๒ เปลี่ยน

วิหาร

รูปแบบ สถาปัตยกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

สร้าง สมัยรัชกาลที่ ๓ สร้างคู่มากับวัด

ซ่อมแซม พ.ศ. ๒๕๐๐

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของวัดคู่กับอุโบสถ

เสาของเดิมซึ่งเป็นไม้ เป็นเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก เทพื้นคอนกรีต ชั้นล่างก่ออิฐถือปูนเป็นผนังโดยรอบ สิ้นเงินไปประมาณ ๘,๐๐๐ บาท (แปดพันบาท)

พ.ศ. ๒๕๐๔ เห็นว่าเตาเผาศพเดิม ซึ่งสร้างไว้ที่ริมวัดด้านติดกับบริษัทสุราไทยทำ(เดิม) ด้านทิศเหนือ ไม่เหมาะสม เพราะก่อเป็นแท่นพอวางศพได้เท่านั้น ไม่มิดชิดและประเจิดประเจ้อยิ่งนัก จึงได้พิจารณาสร้างเมรุเผาศพและอาคารที่เกี่ยวเนื่องกันขึ้นใหม่ ปรากฏอยู่ในขณะนี้ ใช้เวลาทำการก่อสร้างอยู่ ๒ ปี พอจะใช้เป็นที่ทำฌาปนกิจศพได้ตามสมควร สิ้นค่าก่อสร้างไป ๑๗๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนเจ็ดหมื่นบาท) โดย นางสม รอดเผือก ออกทุนทรัพย์ให้ ๘๐,๐๐๐ บาท (แปดหมื่นบาท) ต่อมานางแม้น นามฉิม ธิดาของนางสม รอดเผือก ช่วยออกทุนทรัพย์ก่อสร้างจนเสร็จเรียบร้อย

พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านเจ้าอาวาสเห็นศาลาการเปรียญทั้ง ๓ หลังเดิมนั้น คงจะอยู่ไปได้ไม่นานนักเพราะตลิ่งถูกน้ำเซาะต่อไป จึงพิจารณารื้อย้ายไปปลูกสร้างเสียใหม่ โดยนำเอาหลังทางด้านทิศใต้และหลังขวางด้านริมน้ำ มาปลูกเป็นศาลาบำเพ็ญกุศล คู่กับเมรุทั้งทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ ทางด้านทิศใต้ของเมรุนำศาลาการ-เปรียญเดิมหลังทางทิศใต้ มาปลูกเป็นศาลาชั้นเดียว พื้นเทคอนกรีต

เสริมเหล็ก กว้าง ๑๑.๐๐ เมตร ยาว ๒๑.๐๐ เมตร ปูด้วยหินอ่อน ผสมหินขัด มีฝาเป็นไม้แล้วทำประตูปิดและเปิดได้ตลอด ๓ ด้าน เป็นลูกกรงเหล็ก ๑ ด้าน สิ้นเงินก่อสร้าง ๑๒๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนสองหมื่นบาท) นางสาวบาง ติ๋งโต บริจาคเงิน ๗๘,๓๖๐ บาท (เจ็ดหมื่นแปดพันสามร้อยหกสิบบาท) ทางด้านทิศเหนือของเมรุ ได้นำศาลาการเปรียญหลังขวางด้านริมน้ำ มาดัดแปลงก่อสร้างขึ้นใหม่ เป็นศาลาชั้นเดียว พื้นเทคอนกรีตเสริมเหล็กกว้าง ๘.๐๐ เมตร ยาว ๒๖.๐๐ เมตร สิ้นค่าก่อสร้างในระยะแรกไป ๑๙,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นเก้าพันบาท) เพื่อใช้งานคู่กับเมรุ

ส่วนศาลาการเปรียญหลังพระประธานด้านทิศเหนือนั้นต่อมา ได้รื้อทำการปลูกสร้างใหม่ทางด้านทิศเหนือของหมู่กุฏิสงฆ์ ทำเป็นศาลา ๒ ชั้น กว้าง ๑๑.๐๐ เมตร ยาว ๒๑.๐๐ เมตร โดย นางแก้ว ศรีทอง ได้บริจาคทุนทรัพย์ให้เป็นทุนเริ่มแรก ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาท) และก่อสร้างต่อเนื่องมาจนเสร็จใช้บำเพ็ญกุศลได้ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐

พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๙ ได้มีผู้มีจิตศรัทธาถวายเรือนไม้มาให้ทางวัดนำมาปลูกสร้างเป็นกุฏิสงฆ์ขึ้น คือ

๑. นายถนอม เพ็ชรเนียม บ้านไม้ ๑ หลัง

๒. นายชื่น หิรัญศิริ บ้านไม้ ๑ หลัง

๓. นางพุ่ม บัวพืช บ้านไม้ ๑ หลัง

๔. นางนิ่ม สุดโต ถวายบ้าน ๑ หลัง พร้อมทั้งเงินค่าปลูกสร้างอีก ๒,๐๐๐ บาท (สองพันบาท)

๕. นางพวง ภู่แมลงทับ บ้านไม้สักทรงไทย ๑ หลัง

๖. บุตรและธิดาของ ม.ล. แก้ว-นางกลีบ โกมลสุทธิ์ บ้านไม้สักทรงไทย ๑ หลัง พร้อมกับเงินค่าปลูกสร้างอีก ๘,๐๐๐ บาท (แปดพันบาท)

๗. เรือโทบุญ ตะเลิงคะพันธ์ พร้อมด้วยบุตร-ภรรยา เรือนไม้สักทรงไทย ๑ หลัง พร้อมกับเงินค่าปลูกสร้างจำนวน ๓,๐๐๐ บาท (สามพันบาท)

๘. นายชื่น นางผิว แย้มบุญ เรือนไม้สักทรงไทย ๑ หลัง พร้อมกับเงินปลูกสร้างอีก ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาท)

๙. นายผูก ช่างไม้ เรือนไม้สักทรงไทย ๑ หลัง พร้อมกับเงินค่าปลูกสร้างอีก ๔,๕๐๐ บาท (สี่พันห้าร้อยบาท)

๑๐. นางแก้ว ศรีทอง บ้านไม้สักทรงไทย ๑ หลัง

๑๑. นายบุญ ช่างไม้ กับบุตรและภรรยา บ้านทรงไทย ๑ หลัง

บ้านไม้ทั้งหมดที่รับมา ทางวัดได้นำมาปลูกเป็นกุฏิสงฆ์รอบ ๆ บริเวณโบสถ์เก่าริมคลองหลังวิหาร

พ.ศ. ๒๕๑๐ เมื่อบูรณะอุโบสถ วิหาร และกุฏิสงฆ์ไปแล้ว แม้จะไม่เสร็จสมบูรณ์นัก แต่ก็พอจะเป็นที่อยู่อาศัยบำเพ็ญสมณธรรมของพระภิกษุสามเณรได้บ้างแล้ว จึงพิจารณาเห็นว่าบริเวณของวัดควรจัดเป็นสัดส่วน จึงได้จัดทำกำแพงของวัดขึ้นทางด้านเหนือและด้านตะวันออก เป็นกำแพงเสาคอนกรีตเสริมเหล็ก ระหว่างเสาก่อด้วยอิฐบล็อก สูง ๒๐๐ เมตร ยาว ๒๔๙.๐๐ เมตร สิ้นเงินไป ๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาท) ในการสร้างกำแพงรอบวัดเฉพาะซุ้มประตูหน้าอุโบสถ นางปุย มากโฉม บริจาคเงิน ๒๔,๐๐๐ บาท (สองหมื่นสี่พันบาท) สร้างซุ้มประตูขึ้นใหม่ กว้าง ๓.๐๐ เมตร ยาว-สูง ๓.๕๐ เมตร เป็นซุ้มประตูคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาทรงไทย

ในการบูรณะพัฒนาส่วนอื่น ๆ นั้น นายชื้น-นางผิว แย้มบุญ นางสาวทองสุข-นางสาวแพ ทนแทน ได้บริจาคทรัพย์เป็นเงิน ๔๔,๓๓๖.๕๐ บาท (สี่หมื่นสี่พันสามร้อยสามสิบหกบาทห้าสิบสตางค์) สร้างถนนตั้งแต่วิหารตรงไปยังหอสวดมนต์อีก เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อมด้วยสะพานคอนกรีตอีก ๒ สะพาน รวมระยะทางยาว ๒๒๖.๐๐ เมตร กว้าง ๒.๐๐ เมตร

นายสุ่น-นางเหลี่ยม แก้วปลั่ง บริจาคเงินสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ต่อจากถนนวิหารเข้าสู่โรงเรียนพระปริยัติธรรมอีก ๑ สาย ยาว ๙.๕๐ เมตร กว้าง ๒.๐๐ เมตร เป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาท)

นายปรีดา-นางสลั่น ศิริวัฒนา กับนายประยุทธ สงวนเงิน ได้บริจาคทรัพย์สร้างถนนระหว่างวิหารและอุโบสถ เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๒.๐๐ เมตร ยาว ๑๖.๐๐ เมตร เป็นเงิน ๓,๐๐๐ บาท (สามพันบาท)

พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๓ ได้มีผู้มีจิตศรัทธาก่อสร้างถาวรวัตถุเพิ่มเติมอีก คือ นางสาวแพ ทนแทน ได้บริจาคทรัพย์เป็นเงิน ๑๕๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนห้าหมื่นบาท) สร้างหอสวดมนต์ขึ้นอีก ๑ หลัง ตรงที่ตั้งของอุโบสถหลังเก่า เป็นหอคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ขนาดกว้าง ๘.๕๐ เมตร ยาว ๑๗.๕๐ เมตร พื้นชั้นล่างปูหินอ่อนผสมหินขัด มีลูกกรงโดยรอบ ชั้นบนพื้นไม้สัก สำหรับใช้เป็นโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมส่วนหนึ่ง

นายแสง เกตุคง ได้บริจาคทรัพย์สร้างหอพระไตรปิฎก ขนาดกว้าง ๔.๐๐ เมตร ยาว ๗.๐๐ เมตร เป็นเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาท) และหอระฆังอีก ๑ หลัง ได้ทำการซ่อมแซมขึ้นใหม่ พร้อม

กับนำพระบูชา (ปูนปั้น) มาประดิษฐานไว้บนหอระฆัง โดยทุนทรัพย์ของนายแสง เกตุคง กับผู้มีจิตศรัทธาอื่น ๆ เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท)

นายพรหม นางผิว ทับรุ่ง บริจาคเงิน ๓๐,๐๐๐ บาท (สามหมื่นบาท) สร้างหอระฆังระหว่างหอสวดมนต์กับหอพระไตรปิฎก ๑ หลัง

ส่วนสำคัญของวัดอีกอย่างหนึ่งก็คือ อาคารห้องสุขา ได้พิจารณาเห็นว่า ที่สุขา ที่มีอยู่เดิมซึ่งสร้างมาประมาณ ๓๐ ปีเศษนั้นได้ชำรุดทรุดโทรมไปแล้ว หากทิ้งไว้ย่อมจะก่อให้เกิดการปฏิกูลมากขึ้น จึงจัดการสร้างห้องสุขาขึ้นใหม่ ขนาดกว้าง ๒.๐๐ เมตร ยาว ๖.๐๐ เมตร แบ่งเป็น ๔ ห้อง โดย คุณหญิงแม้น สุนทรเทพกิจจารักษ์ ม.ล. ระวิวงศ์ จันทรางศุ และสมาคมสวัสดิการสงเคราะห์ (วัดตำหนักใต้) บริจาคเงินรวมกันเป็นเงิน ๘,๕๐๐ บาท คุณหญิงแม้น สุนทรเทพกิจจารักษ์ได้บริจาคเงินอีก ๔,๓๐๐ บาท สร้างห้องสุขาให้ภิกษุสามเณร ๑ หลัง ระหว่างกุฏิสงฆ์ด้านตะวันออก ขนาดกว้าง ๒.๐๐ เมตร ยาว ๓.๐๐ เมตร

งานสาธารณูปการของท่าน พระมหาสาคร สาคโร เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ ที่ พ.ต.ท.พิทยา พัฒนศักดิ์ บันทึกเล่าความไว้มีเพียงเท่านี้ ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสรูปที่ ๗ พระครูศรีกิตติธาดา ปกครองวัดนับแต่

หอระฆัง

รูปแบบ เป็นรูปปรางค์

สร้าง สมัยรัชกาลที่ ๓ สร้างคู่มากับวัด

ซ่อมแซม พ.ศ. ๒๕๐๐, พ.ศ. ๒๕๑๓

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของวัดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นต้นมา ได้สานต่องานสาธารณูปการที่พอจะรวบรวมได้พอสังเขป ดังนี้

พ.ศ.๒๕๒๙ สร้างกุฏิตึก ๑ หลัง ลักษณะทรงไทยสองชั้น ขนาดกว้าง ๖.๐๐ เมตร ยาว ๔๕.๐๐ เมตร จำนวน ๒๐ ห้อง ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝาผนังก่ออิฐถือปูน มีมุขยื่นหน้า ๒ มุข หน้าบันที่มุขหน้า ปั้นลวดลายดอกพุดตานทาสี พร้อมทั้งติดตั้งช่อฟ้าใบระกาที่หน้าบัน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบแบบสุโขทัย พื้นชั้นบนภายในห้องปูด้วยไม้สักทาน้ำมัน ส่วนพื้นที่ระเบียงเทคอนกรีตเสริมเหล็ก แล้วปูด้วยหินอ่อนผสมหินขัดมัน พื้นชั้นล่างเทคอนกรีตเสริมเหล็ก สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงาน ๒,๐๐๐,๑๕๖.- บาท (สองล้านหนึ่งร้อยห้าสิบหกบาท) กุฏินี้ตั้งอยู่ระหว่างศาลาการเปรียญกับหอสวดมนต์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรอยู่อาศัย

พ.ศ. ๒๕๓๑ สร้างศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง ตรงด้านเหนือของเมรุ ลักษณะทรงไทยชั้นเดียว ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝาผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันสองข้างปั้นลวดลายติดตั้งใบเทศทาสี ส่วนพื้นเทคอนกรีตเสริมเหล็กแล้วเทหินขัดมัน พร้อมทั้งติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้าและพัดลมซึ่งมีขนาดกว้าง ๖.๐๐ เมตร ยาว ๒๑.๐๐ เมตร สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงาน

๑,๕๐๐,๓๗๑.- บาท (หนึ่งล้านห้าแสนสามร้อยเจ็ดสิบเอ็ดบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๒ สร้างซุ้มประตูทางเข้าวัดตำหนัก,ใต้ บนพื้นที่ดินของวัดตำหนัก,ใต้ ติดกับถนนนนทบุรี ๑ ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็กลักษณะทรงไทย ขนาดกว้าง ๕.๕๐ เมตร ความสูงจากพื้นถึงแผ่นป้ายชื่อวัด ๕.๕๐ เมตร สูงจากพื้นถึงยอด ๑๕.๐๐ เมตร สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงาน ๑๘๐,๐๐๐.- บาท (หนึ่งแสนแปดหมื่นบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๓ สร้างมณฑป ๑ หลัง ประดิษฐานรูปหล่ออดีตเจ้าอาวาส พระครูนนทวิมลศีล (สาคโร) ระหว่างอุโบสถกับวิหาร ลักษณะทรงไทยจตุรมุข ขนาดกว้าง ๔.๐๐ เมตร ยาว ๔.๐๐ เมตร สูงจากพื้นถึง หลังคาส่วนบนประมาณ ๑๒.๐๐ เมตร ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝาผนังด้านหลังก่ออิฐถือปูน ฝาผนังด้านข้างติดกระจก ประตูเข้าด้านหน้าเป็นประตูกระจก หน้าบันทั้งสี่หน้าปั้นลวดลาย ติดตั้งช่อฟ้าใบระกาสีทอง หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ส่วนพื้นล่างเทคอนกรีตเสริมเหล็กแล้วปูด้วยหินอ่อน สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงาน ๕๐๙,๕๖๓.- บาท (ห้าแสนเก้าพันห้าร้อยหกสิบสามบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๔ สร้างห้องน้ำห้องสุขา ๑ หลัง ในเขตสังฆาวาสใกล้อุโบสถ เพื่อรองรับบุคคลผู้มาบำเพ็ญกุศลที่อุโบสถ ลักษณะทรงไทย กว้าง ๓.๐๐ เมตร ยาว ๖.๐ เมตร ตัวอาคารเทคอนกรีต

เสริมเหล็ก ฝาผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี ภายในห้องน้ำห้องสุขาประดับด้วยกระเบื้อง สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงาน ๒๗๐,๓๔๔.- บาท (สองแสนเจ็ดหมื่นสามร้อยสี่สิบสี่บาท)

พ.ศ. ๒๕๓๕ สร้างกุฏิตึก ๑ หลัง ลักษณะทรงไทยสองชั้น ขนาดกว้าง ๖.๐๐ เมตร ยาว ๙.๐๐ เมตร ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ฝาผนังก่ออิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันปั้นลวดลายพร้อมทั้งติดตั้งช่อฟ้าใบระกาทาสี ส่วนพื้นชั้นบนปูด้วยไม้สักทาน้ำมัน พื้นชั้นล่างเทคอนกรีตเสริมเหล็ก แล้วปูด้วยหินอ่อน สิ้นเงินค่าวัสดุและค่าแรงงานทั้งสิ้น ๑,๕๐๐,๐๐๐.- บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาท)

พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างซุ้มประตูอีกจำนวน ๒ ซุ้ม ระหว่างทางเข้าวัดหน้าวิหาร ๑ ซุ้ม และทางเข้าวัดริมแม่น้ำเจ้าพระยาอีก ๑ ซุ้ม ลักษณะทรงไทย ตัวอาคารเทคอนกรีตเสริมเหล็ก ขนาดความกว้าง ๕.๐๐ เมตร สูงจากพื้นล่างถึงเพดาน ๕.๐๐ เมตร สูงจากพื้นล่างถึงสุดยอดซุ้ม ๙.๐๐ เมตร พร้อมทั้งปั้นลวดลายที่หน้าบันและทาสี ราคาค่าก่อสร้างทั้งสองซุ้ม ๖๐๐,๖๓๘.- บาท (หกแสนหกร้อยสามสิบแปดบาท)

พ.ศ. ๒๕๔๔ สร้างกุฏิตึก ๑ หลัง ลักษณะทรงไทยสองชั้น ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของวัดริมคลอง ลักษณะเดียวกันกับตึกที่สร้างข้างหอสวดมนต์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๙ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรอยู่อาศัย สิ้นเงินค่าวัสดุและแรงงานประมาณ ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านห้าแสนบาท)

พ.ศ. ๒๕๕๑ พระครูศรีกิตติธาดา เจ้าอาวาสวัดตำหนักใต้รูปปัจจุบัน พิจารณาเห็นว่า อุโบสถได้รับการผูกพัทธสีมาและใช้ประกอบสังฆกรรมมาจนถึงวันนี้ ประมาณได้ ๕๐ ปีแล้ว ชั้นล่างของอุโบสถ พื้นดินใต้พื้นปูนมีความชื้นบางคราวมีน้ำซึมขึ้นมาท่วมขังเป็นสัปดาห์ เสาปูนสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ ๖๐ เซนติเมตร รวม ๑๖ ต้น บางต้นปูนกะเทาะล่อนออกมาถึงโครงเหล็กภายใน บางต้นปูนแตกร้าว อาจเกิดอันตรายเสียหายหากปล่อยให้แตกร้าวต่อไป จึงได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์อุโบสถส่วนนี้ก่อน โดยให้วิศวกรของเทศบาลคำนวณรูปแบบการบูรณะตามหลักวิชาการ โดยเริ่มต้นกะเทาะปูนบริเวณโคนเสาแต่ละต้นออก ปักเสาเข็มขนาดกว้าง ๖ นิ้ว ยาว ๑๒ เมตร รอบต้นเสา เสริมเหล็กเพิ่มรอบต้นเสาด้วยเหล็กข้ออ้อย กะเทาะปูนรอบเสาออกแล้วเทปูนฉาบปูนทับของเดิมให้มั่นคงแข็งแรงเช่นนี้ทุกต้น พร้อมกับเทพื้นคอนกรีตใหม่เพื่อกันน้ำซึมขึ้นมา

และช่วยยึดเสาไว้ พร้อมกับบูรณะส่วนอื่น ๆ อีกตามความจำเป็น สิ้นค่าใช้จ่ายในการบูรณะปฏิสังขรณ์เป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาท)

งานการศึกษาและศึกษาสงเคราะห์

วันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านพระครูนนทวิมลศีล เริ่มตั้งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี มีพระภิกษุและสามเณรสมัครเรียนครั้งแรกรวม ๘ รูป ใช้กุฏิสงฆ์เป็นสถานที่เรียน ส่วนครูอาจารย์นั้น ท่านพระครูนนทวิมลศีลเป็นผู้สอนด้วยตนเองตลอดมา การศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้มีผลก้าวหน้ามาเป็นลำดับ มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นและเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ท่านพระครูนนทวิมลศีลเห็นว่า ทางด้านวัตถุก็จะต้องรีบพัฒนาดำเนินการ การศึกษาก็จะต้องรีบพัฒนาให้ควบคู่กันไป ท่านจึงได้นิมนต์ พระมหาบุญ ธมฺมโชโต ป.ธ.๔ วัดใหม่ทองเสน จังหวัดพระนคร พระมหาสังวาลย์ ญาณวโร ป.ธ.๖ พระมหาเสริม เขมจาโร ป.ธ.๔ วัดดุสิตาราม จังหวัดธนบุรี, พระมหาดัด ปณฺฑิโต ป.ธ.๖ วัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร มาเป็นครูช่วยสอน จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงได้มีการส่งนักเรียนแผนกบาลีเข้าสอบประโยค ป.ธ. ๓ เป็นต้นมา

ผลแห่งการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี นับแต่ตั้งสำนักศาสนศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๔ ปีที่มีการสำรวจสถิติครั้งหนึ่ง มีผู้สำเร็จการศึกษา ดังนี้

แผนกธรรม	รวม ๑๓๔ รูป คือ		
	นักธรรมชั้นตรี	๑๐๒	รูป
	นักธรรมชั้นโท	๒๕	รูป
	นักธรรมชั้นเอก	๗	รูป
แผนกบาลี	รวม ๕๓ รูป คือ		
	เปรียญประโยค ๑-๒	๑๐	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๓	๒๐	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๔	๑๐	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๕	๗	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๖	๓	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๗	๒	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๘	๑	รูป
	ประโยค ป.ธ. ๙ กำลังศึกษาและส่งเข้าสอบ		

เรื่องการสนับสนุนการศึกษา บริษัทขนส่งจำกัดซึ่งมีที่ทำการอยู่ที่ท่าสนามบินน้ำ ได้ถวายอาคารไม้ ๑ หลัง เพื่อให้เป็นโรงเรียนพระปริยติธรรม ซึ่งทางวัดได้นำมาปลูกเป็นอาคาร ๒ ชั้น กว้าง ๖.๐๐ เมตร ยาว ๑๒.๐๐ เมตร สิ้นเงินไป ๒๕,๐๐๐ บาท เป็นเงินทุนของบริษัทขนส่งจำกัด ๒,๐๐๐ บาท ประชาชนร่วมบริจาคด้วยอีก ๒๓,๐๐๐ บาท หลังจากสร้างเสร็จแล้ว นายอี๊ดและนางม่วยศรีนนท์ ได้บริจาคเงินค่าทาสีให้อีก เป็นเงิน ๒,๕๐๐ บาท

ส่วนการศึกษาประชาบาลระดับประถมศึกษา แต่เดิมโรงเรียนประชาบาลวัดตำหนักใต้ ได้อาศัยศาลาการเปรียญเป็นที่ทำการศึกษา หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบแล้ว นายวิลาส โอสถานนท์ ได้บริจาควัสดุ และเงินจำวนหนึ่ง สร้างอาคารเรียนให้แก่โรงเรียนวัดตำหนัก,ใต้ ๑ หลัง โรงเรียนประชาบาลนี้จึงมีชื่อว่าโรงเรียนวัดตำหนักใต้ (วิลาสโอสถานนท์นุเคราะห์) มาตั้งแต่บัดนั้น ต่อมาท่านได้พิจารณาเห็นว่า ในอนาคตการศึกษาควรจะได้ขยายออกไปอีกตามความจำเป็น และความเจริญของกุลบุตรกุลธิดา เห็นว่าบริเวณหน้าอุโบสถหลังใหม่นี้ กว้างขวางพอจะขยายเป็นโรงเรียนต่อไปได้ จึงอนุญาตให้ทางการศึกษาใช้ที่บริเวณนั้นสร้างและขยายโรงเรียนต่อไปอีก เมื่อได้พิจารณาจัดสถานที่ให้แล้ว ท่านได้ไปติดต่อ

กับนายวิลาส โอสถานนท์ เรื่องขอให้ช่วยทำการติดต่อประสานงานกับกระทรวงศึกษาธิการ ของบประมาณก่อสร้างอาคารเรียนให้กับทางวัดตำหนัก,ใต้ เรื่องสำเร็จตามที่ต้องการ อาคารเรียนหลังทิศใต้ของโรงเรียนวิลาสโอสถานนท์นุเคราะห์ จึงสำเร็จลุล่วงมาได้เป็นอย่างดี

พ.ศ. ๒๕๒๐ พระครูนนทวิมลศีล ได้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นในวัดตำหนัก,ใต้ เรียกว่า**มูลนิธิวัดตำหนักใต้** ได้รับอนุญาตจากทางราชการจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งมูลนิธิ มีเงินทุนตามที่ได้จดทะเบียนไว้ ๑๑๙,๕๘๐ บาท วัตถุประสงค์ตามลำดับความสำคัญของการจัดตั้งมูลนิธิ เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ของพระภิกษุสามเณรที่ศึกษาอยู่ในสำนักแห่งนี้ เช่น ค่าหนังสือเรียน ค่าพาหนะเดินทางไปเรียนพระปริยัติธรรมต่างสำนัก และไปสอบ, เพื่อสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของวัดอันเป็นไปเพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ฯลฯ โดยนำดอกผลมาใช้ตามระเบียบการบริหารกิจการที่กำหนดในมูลนิธิ

การศึกษาที่ต่อเนื่องมานับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๖ พระครูศรีกิตติธาดา เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน ได้ดำเนินการบริหารการศึกษาตามรูปแบบที่วางไว้เป็นลำดับมา ให้การสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติ

ธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้คงมีอยู่ตลอดไป ให้เป็นไปเหมาะสมแก่สถานภาพ โดยเฉพาะได้ขยายชั้นเรียนส่วนธรรมศึกษา ตรี-โท-เอก ในแผนกธรรมให้มีครบทุกชั้น สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอน ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ค่าตอบแทนครูสอนพระปริยัติธรรม ค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอบของผู้เรียน

พ.ศ. ๒๕๒๖ รับเป็นผู้อุปการะโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตวัด คือ โรงเรียนวัดตำหนักใต้ (วิลาสโอสถานนท์นุเคราะห์) ถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้จัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาตามประกาศของมหาเถรสมาคมในนามของวัดตำหนัก,ใต้ เพื่อนำดอกผลมาสงเคราะห์นักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ และจัดหาทุนแจกทุนการศึกษาในส่วนของตน เพื่อสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถม-ศึกษาร่วมกับคณะสงฆ์ตลอดมาถึงปัจจุบัน

งานเผยแผ่

เผยแผ่ในวัด โดยปกติถือเป็นหน้าที่ประจำ คือ ในวันอุโบสถ ๘ ค่ำ, ๑๔ ค่ำ, ๑๕ ค่ำ ในเวลาภาคเช้า มีพระธรรมเทศนากัณฑ์หนึ่งแก่พุทธศาสนิกชนผู้มาบำเพ็ญกุศล และภาคค่ำมีพระธรรมเทศนากัณฑ์หนึ่งแก่อุบาสกอุบาสิกาผู้สมาทานศีลอยู่จำอุโบสถกลางคืนที่วัด

อนึ่ง ในวันสำคัญเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา คือ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฏฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วัดตำหนัก,ใต้จัดให้มีการประกอบพิธีอามิสบูชาตามประเพณี บูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียน เดินเทียนประทักษิณรอบอุโบสถ และต่อเนื่องด้วยปฏิบัติบูชา คือ มีการแสดงธรรมเทศนาและฟังธรรมเทศนาตลอดคืน แสดงโดยพระภิกษุในวัดผู้ทรงความรู้พระพุทธศาสนาดี ในวัน*มาฆบูชา* มีธรรมเทศนาความละเอียดเกี่ยวกับเรื่องโอวาทปาติโมกข์ ในวัน*วิสาขบูชา* มีธรรมเทศนาความละเอียดเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติ ในวัน*อัฏฐมีบูชา* มีธรรมเทศนาความละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการถวายพระเพลิงพุทธสรีระและสังคีติกถา ในวัน*อาสาฬหบูชา* มีธรรมเทศนาความละเอียดเกี่ยวกับเรื่องในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร สำหรับการจัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาตลอดคืนนี้ เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๗ สมัยที่ พระครูนนทวิมลศีล ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสแล้วและเป็นเผยแผ่อำเภอเมืองนนทบุรี สมัยนั้นใช้แสงสว่างเวลากลางคืนโดยตะเกียงน้ำมัน เพราะยังไม่มีไฟฟ้าใช้แพร่หลาย หากจะใช้ก็โดยอาศัยเครื่องปั่นไฟชั่วคราว แม้กระนั้นก็ยังจัดให้มีธรรมเทศนาเวลากลางคืนได้และปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน พ.ศ.๒๕๕๑ เป็นเวลา ๖๔ ปี

นับเป็นคุณูปการอันเป็นธรรมสมบัติของบูรพาจารย์ ที่ควรยกย่องสรรเสริญช่วยกันสานต่อให้เป็นประเพณีดีงามสืบไป

เผยแผ่นอกวัด เนื่องจากมีสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการใกล้วัดหลายแห่งดำเนินการทางการศึกษาร่วมกัน ทางวัดได้ส่งครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปสอนในสถานศึกษาที่ประสงค์ นอกจากนี้มีพระภิกษุในวัดรับนิมนต์ไปแสดงธรรม-ปาฐกถาธรรม ให้การอบรมแก่บุคลากรในสถานที่ราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับวัดและที่อยู่ใกล้เคียงกับวัด

งานปกครอง

ในภาพรวม วัดตำหนัก,ใต้ มีการบริหารการปกครองเป็นไปตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยดี ซึ่งจะขอยกบทบัญญัตินั้นมาเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาในที่นี้ด้วย

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

ดังนั้น ความเป็นอยู่ของพระภิกษุสามเณรในวัดตำหนัก,ใต้จึงเป็นอยู่ร่วมกันโดยผาสุกตามสมณสารูป ตั้งอยู่ในสาราณิยธรรม คารวธรรม ประพฤติสามีจิกรรมตามพระธรรมวินัย ไม่มีอธิกรณ์อย่างใด มีผลให้เจ้าอาวาสได้รับตำแหน่งทางปกครองคณะสงฆ์และรับพระราชทานสมณศักดิ์ ดังนี้

เจ้าอาวาสรูปที่ ๖ พระครูนนทวิมลศีล (สาคโร)

พ.ศ. ๒๔๗๙ เป็นเจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้
เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๔๘๗ เป็นเผยแผ่อำเภอเมืองนนทบุรี

พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นพระอุปัชฌาย์

พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นตรี

พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นพระครูกรรมการสงฆ์อำเภอชั้นโท

พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นเจ้าคณะตำบลท่าทราย-ไทรม้า

พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นผู้รักษาการแทนเจ้าคณะตำบลบางกะสอ

พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นประธานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ

เจ้าอาวาสรูปที่ ๗ พระครูศรีกิตติธาดา (ธมฺมวาที)

พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นรองเจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นเจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้

พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นพระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นเอก

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นเอก

สิ่งสำคัญในวัด

ปูชนียวัตถุปูชนียสถาน

อุโบสถ รูปแบบเป็นแบบพระที่นั่งทรงธรรมในวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม พระประธานปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๓๘ นิ้ว และมีพระแก้วมรกตจำลอง แกะสลักจากไม้ที่กลายเป็นหิน ประดิษฐานอยู่ในมณฑปในอุโบสถ

วิหาร ของเก่า มีมาตั้งแต่เริ่มสร้างวัด

หอระฆัง ของเก่า มีมาตั้งแต่เริ่มสร้างวัด ปัจจุบันเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ภายใน

หอสวดมนต์ ของเก่า บูรณะปฏิสังขรณ์อยู่ในสภาพดี

หอพระไตรปิฎก อยู่กลางสระน้ำบริเวณหมู่กุฏิ บรรจุคัมภีร์ใบลานเก่า พระไตรปิฎก และหนังสือธรรม

ศาลาการเปรียญ มีพระประธานปางมารวิชัยแกะสลักจากหินอ่อน หน้าตักกว้าง ๔๕ นิ้ว สูง ๔๒ นิ้ว ประดิษฐานอยู่

มณฑป ประดิษฐานรูปหล่อพระครูนนทวิมลศีล (สาคโร)

ต้นโพธิ์ พุทธคยา อินเดีย ปลูกเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๔ โดย พระครูนนทวิมลศีล งอกงามขึ้นเติบโตแผ่กิ่งก้านอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

เครื่องสังเค็ต

อนุสนธิเนื่องในวโรกาสที่ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จถวายสังฆทานเพื่อบำเพ็ญพระกุศลถวายแด่ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) ณ วัดตำหนัก,ใต้ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๘ และทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อบำรุงอารามตามสมควรแก่กรณี จำนวนเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ต่อมา วันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๑ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ พระองค์นั้น สิ้นพระชนม์

และในการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง ในการนี้เจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้ ได้รับฎีกาเข้ารับพระราชทานเครื่องสังเค็ต ณ พระที่นั่งทรงธรรม พระเมรุท้องสนามหลวง วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๑ *(เครื่องสังเค็ตในพระราชพิธีนี้ คือ ตู้ไม้สักผิวเรียบติดกระจกสองบาน ภายในบรรจุหนังสือสารานุกรมสำหรับเยาวชนและหนังสืออื่นอีกตามสมควร)*

อนึ่ง มหาเถรสมาคม ได้ถวายพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย ในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี โดยเสด็จพระราชกุศล ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ ในครั้งนี้ด้วย

รายชื่อพระภิกษุสามเณรสำนักศาสนศึกษาวัดตำหนัก,ใต้และศึกษาสมทบที่สอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้ เรียงตามลำดับประโยค ที่มีชื่อปรากฏในทะเบียนนับตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๒ และสอบได้วุฒิการศึกษาอื่นตามระดับถึงชั้นสุดท้ายในปัจจุบัน เพื่อแสดงผลอาจริยคุณแห่งบูรพาจารย์

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๑.	พระมหาจิระพันธ์	จนฺทรํสี	ป.ธ.๙, Ph.D, ครูสอนฯ
๒.	พระมหาสุรพล	สุรพโล	ป.ธ.๙, ศษ.ม., ครูสอนฯ
๓.	พระมหาอนันต์	อนนฺตเมธี	ป.ธ.๗
๔.	พระมหาสงวน	รตโน	ป.ธ.๗, พธ.บ.
๕.	พระมหานิทัศน์	นิรุตฺติเมธี	ป.ธ.๗, ครูสอนฯ
๖.	พระมหาไพรัตน์	ญาณธโร	ป.ธ.๗, พธ.บ.
๗.	พระมหาสังวาลย์	ธมฺมวาที	ป.ธ.๖, รจร.
๘.	พระมหาสุชาต	สุชาโต	ป.ธ.๖
๙.	พระมหายงยุทธ์	อตฺถจารี	ป.ธ.๖, พธ.บ.
๑๐.	พระมหาวิเชียร	ญาณทีโป	ป.ธ.๖, ศน.บ.
๑๑.	พระมหาเสรือน	วินยธโร	ป.ธ.๖

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๑๒.	พระมหาสุรจิต	สุรจิตฺตธโร	ป.ธ.๖
๑๓.	พระมหาชัยฤทธิ์	เตชสูโร	ป.ธ.๖, พธ.บ.
๑๔.	พระมหาประพันธ์	ปญฺญาวิชโย	ป.ธ.๖
๑๕.	พระมหาประจักร	สีลเตโช	ป.ธ.๖
๑๖.	พระมหาดำรงค์	วรมงคโล	ป.ธ.๖, พธ.บ., ครูสอนฯ
๑๗.	พระมหาคนองเดช	สมาจาโร	ป.ธ.๖
๑๘.	พระมหากำปั่น	ธีรวํโส	ป.ธ.๖, พธ.บ.
๑๙.	พระมหาผล	กมโล	ป.ธ.๖
๒๐.	พระมหาทอง	จนฺทวํโส	ป.ธ.๖
๒๑.	พระมหาพิเชษฎ์	จตฺตมโล	ป.ธ.๖, ครูสอนฯ
๒๒.	พระมหาบุญยิ่ง	ธมฺมธโร	ป.ธ.๕, ครูสอนฯ
๒๓.	พระมหาบุญเรียน	กุลวฑฺฒโน	ป.ธ.๕
๒๔.	พระมหาสัมฤทธิ์	ญาณวีโร	ป.ธ.๕
๒๕.	พระมหาสุพิน	อตฺตสุโภ	ป.ธ.๕
๒๖.	พระมหาประสิทธิ์	ปสิทฺธิการี	ป.ธ.๕
๒๗.	พระมหาเสถียรพงษ์	ปสนฺนจิตโต	ป.ธ.๕
๒๘.	พระมหาวิรอด	วิสุสรตฺโช	ป.ธ.๕
๒๙.	พระมหารังสิทธิ์	จิตสิเนโห	ป.ธ.๕, พธ.บ.
๓๐.	พระมหาพัฒน์กร	กิตฺติสาโร	ป.ธ.๕

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๓๑.	พระมหาวิเวก	จกฺกธมโม	ป.ธ.๕
๓๒.	พระมหาสังเวียน	สิริปุญฺโญ	ป.ธ.๕, พธ.บ.
๓๓.	พระมหาเปลี่ยน	มหาปญฺโญ	ป.ธ.๕
๓๔.	พระมหาสุพรรณ	นนฺทสาโร	ป.ธ.๕
๓๕.	พระมหาประเสริฐ	นรินฺโท	ป.ธ.๕, พธ.บ.
๓๖.	พระมหาพุธ	วิสุทฺธญาโณ	ป.ธ.๕
๓๗.	พระมหาคำวงศ์	คุณสมฺปนฺโน	ป.ธ.๕, ศน.บ.
๓๘.	สามเณรสุภรางค์	ไตรณรงค์	ป.ธ.๕
๓๙.	สามเณรวัฑฒนะศิลป์	อินทร์โทโร่	ป.ธ.๕
๔๐.	พระมหาไว	ธมฺมเวที	ป.ธ.๔
๔๑.	พระมหาบุญชู	อตฺถการี	ป.ธ.๔
๔๒.	พระมหาบุญส่ง	จนฺทสโร	ป.ธ.๔
๔๓.	พระมหาประพจน์	ปรกฺกโม	ป.ธ.๔
๔๔.	พระมหาเชาว์	ชวโน	ป.ธ.๔
๔๕.	พระมหารัตน์	เตชวโร	ป.ธ.๔
๔๖.	พระมหานาย	จิตฺตโสภโณ	ป.ธ.๔
๔๗.	พระมหาสมพงษ์	ธมฺมปาโล	ป.ธ.๔
๔๘.	พระมหาสมชัย	สิริวฑฺฒโน	ป.ธ.๔, พธ.บ.
๔๙.	พระมหาธวัช	เขมธโช	ป.ธ.๔, พธ.ม.

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๕๐.	พระมหาม้วน	โชติปาโล	ป.ธ.๔
๕๑.	พระมหาบุญหลาย	มหาปุญฺโญ	ป.ธ.๔
๕๒.	พระมหาชลอ	จตฺตาริ	ป.ธ.๔
๕๓.	พระมหายรรยงค์	ปิยสีโล	ป.ธ.๔
๕๔.	พระมหาสุรชัย	สุรชโย	ป.ธ.๔
๕๕.	สามเณรกริช	ขวัญนาค	ป.ธ.๔
๕๖.	สามเณรทินกร	จองมวย	ป.ธ.๔
๕๗.	สามเณรชรินทร์	สุขกฤษ	ป.ธ.๔
๕๘.	พระมหาบำรุง	ธมฺมธโร	ป.ธ.๓
๕๙.	พระมหาชิต	ชิตสํวโร	ป.ธ.๓
๖๐.	พระมหาสำราญ	ธมฺมจารี	ป.ธ.๓
๖๑.	พระมหาพิชัย	สิริธมฺโม	ป.ธ.๓
๖๒.	พระมหาจันทร์	เขมิโย	ป.ธ.๓
๖๓.	พระมหาชุตินันท์	ชุตินนฺโท	ป.ธ.๓, พธ.บ.
๖๔.	พระมหาชาญ	ถาวโร	ป.ธ.๓
๖๕.	พระมหาวิลาศ	สุทฺธสีโล	ป.ธ.๓
๖๖.	พระมหาสมใจ	ธมฺมเวที	ป.ธ.๓
๖๗.	พระมหาประเชิญ	กมฺพุวณฺโณ	ป.ธ.๓
๖๘.	พระมหาสีทวน	ฉนฺทสุทฺโธ	ป.ธ.๓

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๖๙.	พระมหาบุญเลิศ	กิตฺติธโร	ป.ธ.๓
๗๐.	พระมหาโพธิ์	ชุตินฺธโร	ป.ธ.๓
๗๑.	พระมหาอำนาจ	ธมฺมธีโร	ป.ธ.๓
๗๒.	พระมหาสุวรรณ	สุวณฺโณ	ป.ธ.๓
๗๓.	พระมหาทวย	ขนฺติพโล	ป.ธ.๓
๗๔.	พระมหาวันชัย	อภินนฺโท	ป.ธ.๓
๗๕.	พระมหาสุด	เตชปญฺโญ	ป.ธ.๓
๗๖.	พระมหาเอนก	อเนกปญฺโญ	ป.ธ.๓
๗๗.	พระมหาสมยศ	ทนฺตจิตฺโต	ป.ธ.๓
๗๘.	พระมหาพีระกิตติพงษ์	คุเณสี	ป.ธ.๓
๗๙.	พระมหาศรี	จิตสีโล	ป.ธ.๓
๘๐.	พระมหาประสงค์	รตนปญฺโญ	ป.ธ.๓
๘๑.	พระมหาศราวุฒิ	อธิปญฺโญ	ป.ธ.๓
๘๒.	สามเณรสง่า	นักพรม	ป.ธ.๓
๘๓.	สามเณรธีรพงษ์	ศรีจันทร์	ป.ธ.๓
๘๔.	สามเณรประทิน	วาดอักษร	ป.ธ.๓
๘๕.	สามเณรวีรชาติ	คำทะเนตรี	ป.ธ.๓
๘๖.	สามเณรสมพร	จันทร	ป.ธ.๓
๘๗.	สามเณรสมร	สอนศิลาพงศ์	ป.ธ.๓
๘๘.	สามเณรพิเชษฐ	มัทธยาท	ป.ธ.๓

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๘๙.	สามเณรวีรศักดิ์	ประเคน	ป.ธ.๓
๙๐.	สามเณรสุรพล	ศิลา	ป.ธ.๓
๙๑.	สามเณรวรวุฒิ	สีนวนคำ	ป.ธ.๓
๙๒.	พระอรุณ	อรุโณ	ประโยค๑-๒
๙๓.	พระเสนาะ	กนฺตสีโล	ประโยค๑-๒
๙๔.	พระไพฑูรย์	กิตฺติโสภโณ	ประโยค๑-๒
๙๕.	พระเปลี่ยน	มหาปญฺโญ	ประโยค๑-๒
๙๖.	พระบุญช่วย	ธมฺมทีโป	ประโยค๑-๒
๙๗.	พระสวัสดิ์	ฉนฺทธมฺโม	ประโยค๑-๒
๙๘.	พระสมชาย	ชยปญฺโญ	ประโยค๑-๒
๙๙.	พระวีรศักดิ์	อธิสกฺโก	ประโยค๑-๒
๑๐๐.	พระสิงห์ทอง	กิตฺติวณฺโณ	ประโยค๑-๒
๑๐๑.	พระสุพจน์	สุวโจ	ประโยค๑-๒
๑๐๒.	พระธีรวุฒิ	ธีรวุฑฺโฒ	ประโยค๑-๒
๑๐๓.	สามเณรน้อม	มโนจันทร์	ประโยค๑-๒
๑๐๔.	สามเณรบุญเชิด	นีลวงษ์	ประโยค๑-๒
๑๐๕.	สามเณรเอก	ทองเงิน	ประโยค๑-๒
๑๐๖.	สามเณรทองอ่อน	ขันธรักษา	ประโยค๑-๒
๑๐๗.	สามเณรสุระ	ด้วงเงิน	ประโยค๑-๒

ที่	ชื่อ	ฉายา-สกุล	วิทยฐานะ-หน้าที่
๑๐๘.	สามเณรทองเบา	สอนนอก	ประโยค๑-๒
๑๐๙.	สามเณรสวัสดิ์	ช่อป่ารัง	ประโยค๑-๒
๑๑๐.	สามเณรเฉลย	ปานศิริ	ประโยค๑-๒
๑๑๑.	สามเณรประวัติ	ราชแข็ง	ประโยค๑-๒
๑๑๒.	สามเณรสุด	ชำนาญนาค	ประโยค๑-๒
๑๑๓.	สามเณรจรูญ	รามัญกาญจน์	ประโยค๑-๒
๑๑๔.	สามเณรเทวา	ศรีพรม	ประโยค๑-๒
๑๑๕.	สามเณรสอย	ติ่มกลาง	ประโยค๑-๒
๑๑๖.	สามเณรพิเชษฐ์	อินทร์กัณหา	ประโยค๑-๒
๑๑๗.	สามเณรบุญธรรม	ศิลาโชติ	ประโยค๑-๒

รายชื่อสัทธิวิหาริกอันเตวาสิก สำนักศาสนศึกษาวัดตำหนัก,ใต้ ที่สำเร็จการศึกษาทางคณะสงฆ์ตามระดับชั้นและได้รับตำแหน่ง ปัจจุบันยังครองเพศบรรพชิตอยู่

เรียงตามลำดับประโยค-สมณศักดิ์-ตำแหน่งที่ได้รับ

๑.	**พระมหาสังวาลย์ ธมฺมวาที** ป.ธ. ๖ พระครูศรีกิตติธาดา เจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้
๒.	**พระมหาจิระพันธ์ จนฺทรํสี** ป.ธ. ๙, Ph.D. รองคณะบดีคณะสังคมศาตร์ ม.มจร.วิทยาเขตหนองคาย, ปัจจุบันวัดตำหนัก,ใต้ จ.นนทบุรี
๓.	**พระมหาสุรพล สุรพโล** ป.ธ. ๙, ศษ.ม. พระศรีกิตติโมลี พระราชาคณะชั้นสามัญเปรียญ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง, เจ้าคณะอำเภอเมืองนนทบุรี, วัดเฉลิมพระเกียรติ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
๔.	**พระมหาทอง จนฺทวํโส** ป.ธ. ๖ พระครูศรีปริยัติคุณ พระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาส วัดราษฎร์-ชั้นเอก, เจ้าอาวาสวัดหัวซาธัมมิการาม ตำบลหัวหว้า อำเภอศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี
๕.	**พระมหาชัยฤทธิ์ เตชสูโร** ป.ธ. ๖ เจ้าอาวาสวัดท้ายเมือง ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

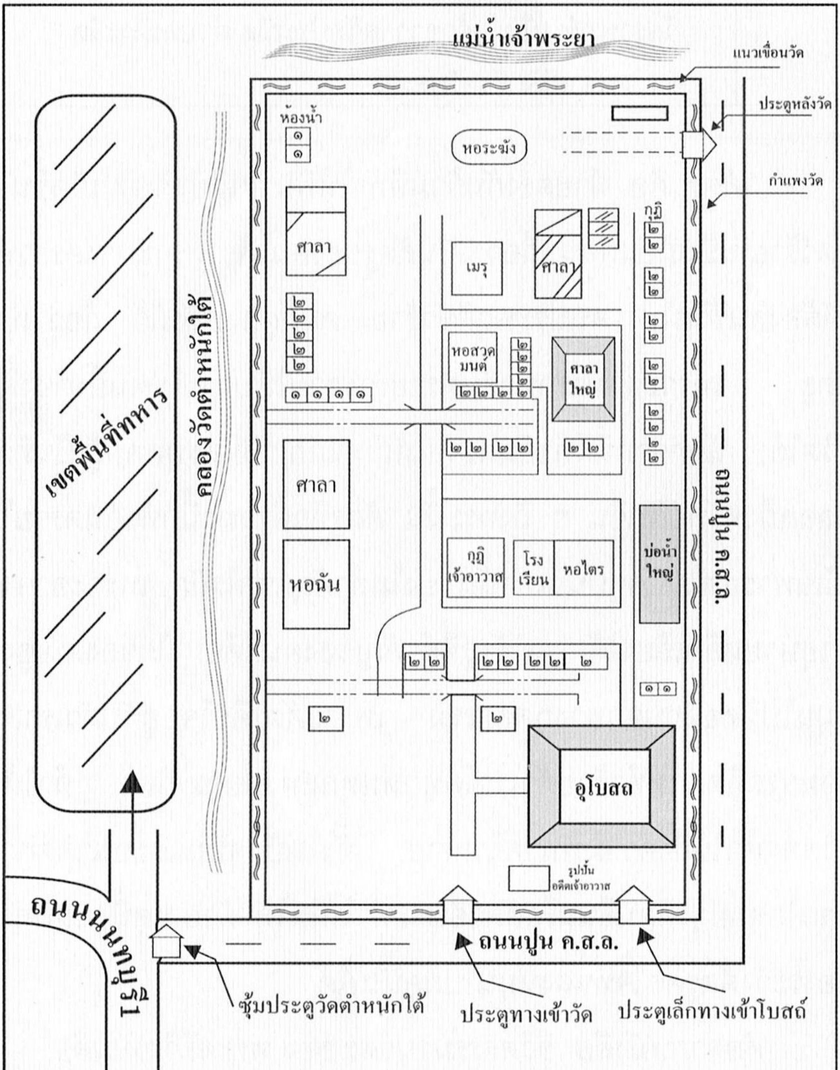
๖.	**พระมหาบุญยิ่ง ธมฺมธโร** ป.ธ. ๕ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดตำหนัก,ใต้
๗.	**พระมหาบุญส่ง จนฺทสโร** ป.ธ. ๔ เจ้าอาวาสวัดสลัก,ใต้ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
๘.	**พระมหาธวัช เขมธโช** ป.ธ. ๔, พธ.ม. รองเจ้าอาวาสวัดราษฎร์, วัดไทรม้า,ใต้ ตำบลไทรม้า อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
๙.	**พระมหาสำราญ ธมฺมจารี** ป.ธ.๓ พระครูปริยัตยานุรักษ์ พระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส-พระอารามหลวงชั้นเอก, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี, วัดเฉลิมพระเกียรติ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
๑๐.	**พระมหาชุตินันท์ ชุตินนฺโท** ป.ธ. ๓ พระครูนันทประโชติ พระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส-วัดราษฎร์, เจ้าคณะตำบลชั้นเอก, วัดบัว ตำบลโนนสูง อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา
๑๑.	**พระมหาชาญ ถาวโร** ป.ธ. ๓ พระครูปรีชาพัฒนโสภณ พระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาส-วัดราษฎร์ชั้นโท, เจ้าอาวาสวัดแดงธรรมชาติ ตำบลไทรม้า อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี

๑๒.	**พระมหาทวย ขนฺติพโล** ป.ธ. ๓ พระครูโสภิตสุตาภรณ์ พระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาส-วัดราษฎร์ชั้นโท, เจ้าอาวาสวัดประณีต ตำบลประณีต อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ศัตรู คือ ฝ่ายตรงกันข้ามที่ทำให้พินาศเสียหายให้เกิดขึ้นได้ สัตว์ร้ายที่เป็นภัยแก่คน ถือว่าเป็นศัตรูของคนได้ เพราะบางคราวทำให้ต้องสิ้นชีวิตไป คนประพฤติชั่วร้าย คนผู้ผูกเวรกันไว้ ถือว่าเป็นศัตรู เพราะสามารถทำอันตรายร่างกายให้บาดเจ็บจนถึงต้องสิ้นชีวิตได้ นอกจากนี้ก็ทำอันตรายให้เกิดแก่ญาติมิตรบุคคลผู้เป็นที่รักตลอดถึงทรัพย์สินอื่น ๆ ถึงกระนั้น ศัตรูที่กล่าวมานี้ก็ทำอันตรายให้ได้เฉพาะแต่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น ยังไม่สำคัญเท่าไรนัก เพราะอาจจะหาอุบายหลีกเลี่ยงได้ แต่ศัตรูที่สำคัญของคนก็คือ ใจของตนเองที่หมุนไปผิดออกนอกทางกุศลธรรม เพราะศัตรูคือใจอยู่กับตัวเราเองสามารถติดตามทำร้ายตัวเราได้ทุกหนทุกแห่งตลอดเวลา ทำให้มีชีวิตตกต่ำให้ถึงความพินาศฉิบหาย ทั้งในปัจจุบันและอนาคตกาลนานไกลอย่างที่คนอื่นหรือสัตว์อื่นจะทำให้ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ คนเราจึงต้องระวังศัตรูคือใจที่หลงหมุนไปผิดนี้ให้ได้

(คัดจากหนังสือ ชีวิตธรรมานุวัตร ของ พระศรีกิตติโมลี)

แผนที่วัดตำหนักใต้

ชีวิตนี้มีมงคล

ปฏิรูปเทสวาโส จ ปุพฺเพ จ กตปุญฺญตา
อตฺตสมฺมาปณิธิ จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

คำมคธบาลีที่ยกมาข้างต้น เป็นมงคลคาถาที่ ๒ ในมงคลสูตร และคำที่ประสงค์ในบทความนี้ คือ ปฏิรูปเทสวาโส เป็นมงคลข้อที่ ๔ ในมงคลสูตร

ปฏิรูปเทสวาโส มีความหมายตรงกับภาษาไทยว่า การอาศัยอยู่ในถิ่นที่อยู่ที่เหมาะสม มีสิ่งแวดล้อมดี เป็นมงคล คือเป็นความดีงามทำให้มีโชคดีนำมาซึ่งความสุขความเจริญ

ธรรมดามนุษย์เกิดมาอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมมีการประพฤติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของตน ในขณะเดียวกันต้องมีการประพฤติปฏิบัติต่อกันตามฐานะและหน้าที่ จะทำให้การอยู่รวมกันในสังคมอยู่ดีและมีความสุข แต่ความดีงามความโชคดีความสุขความเจริญที่ปรารถนานั้น จะมีขึ้นได้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการอยู่อาศัยในถิ่นที่มีความเหมาะสม ถิ่นที่ว่ามีความเหมาะสมนั้นจะมีคนดีที่เป็นบัณฑิตอยู่มาก มีความรักความปรารถนา มีเมตตาสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและกัน ไม่เบียดเบียนกัน มีศีลธรรมเสมอเหมือนกัน รวมเรียกว่ามีสิ่งแวดล้อมที่ดี ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดี

ย่อมจะได้โอกาสคบหาสมาคมกับคนดี เห็นตัวอย่างที่ดี ได้รับคำแนะนำดี มีการศึกษาเล่าเรียนดีมีวิชาความรู้ดี มีปัญญาดีรู้ทันเหตุการณ์ มีความสามารถในการประกอบกิจการต่าง ๆ ให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตเป็นอย่างดี การรู้จักเลือกอยู่และอยู่อาศัยในถิ่นที่เหมาะสมนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นอุดมมงคล

ในคัมภีร์ปกรณ์พิเศษมังคลัตถทีปนี ท่านอธิบายความเป็นมงคลแห่งการได้อยู่อาศัยในถิ่นที่เหมาะสม ในทางโลกิยธรรมและโลกุตตรธรรมประมวลได้ว่า ประเทศสถานที่อยู่ที่มีคุณลักษณะอย่างนี้ คือ *๑) มีพระพุทธพจน์เป็นสัจธรรมรวมเป็นศาสนธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า รุ่งเรืองแพร่หลายอยู่ ๒) มีองค์ประกอบให้สามารถกระทำบุญในบุญกิริยาวัตถุ เช่น อามิสทานและธรรมทาน ๓) มีสถานที่เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าในเวลาที่ทรงพระชนม์อยู่ หรือในเวลาอื่น ๔) เมื่อเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว มีสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง คือ ที่ประสูติ ที่ตรัสรู้ ที่แสดงพระธรรมจักร ที่ปรินิพพาน อันเป็นที่ตั้งที่ระลึกถึงพระพุทธคุณ* การอยู่ในสถานที่ดังกล่าวนี้ ได้ชื่อว่าเป็นอุดมมงคล คือ มงคลอันสูงสุดแห่งชีวิต เพราะเป็นเหตุปัจจัยให้ได้กระทำบุญกุศล และได้ภาวะที่ไม่มีสิ่งอื่นยอดเยี่ยมกว่าหรือวิเศษกว่า เรียกว่าภาวะอันยอดเยี่ยมนำผลอันวิเศษมาให้ คือ อนุตตริยธรรมตาม

นัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอนุตตริยสูตร ฉักกนิบาต อังคุตตรนิกาย ขออัญเชิญมาดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย (มีความหมายรวมถึง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และพุทธศาสนิกชน) อนุตตริยะ (ภาวะอันยอดเยี่ยม) ๖ ประการ คือ

๑. **ทัสสนานุตตริยะ** (การเห็นอันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด(ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ไปเพื่อเห็นตถาคตหรือสาวกของตถาคต การเห็นนี้ของบุคคลนั้น เป็นการเห็นที่ยอดเยี่ยมกว่าการเห็นทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

๒. **สวนานุตตริยะ** (การฟังอันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด(ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ไปเพื่อฟังธรรมตถาคตหรือสาวกของตถาคต การฟังนี้ของบุคคลนั้น เป็นการฟังที่ยอดเยี่ยมกว่าการฟังทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

๓. **ลาภานุตตริยะ** (การได้อันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด(ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ได้ศรัทธาในตถาคตหรือสาวกของตถาคต การได้นี้ของบุคคลนั้น เป็นการได้ที่ยอดเยี่ยมกว่าการได้ทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

๔. **สิกขานุตตริยะ** (การศึกษาอันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด(ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ศึกษาอธิศีลบ้าง ศึกษาอธิจิตบ้าง ศึกษาอธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ การศึกษานี้ของบุคคลนั้น เป็นการศึกษาที่ยอดเยี่ยมกว่าการศึกษาทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

๕. **ปาริจริยานุตตริยะ** (การบำรุงอันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด(ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง บำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การบำรุงนี้ของบุคคลนั้น เป็นการบำรุงที่ยอดเยี่ยมกว่าการบำรุงทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะ

และปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

๖. **อนุสสตานุตตริยะ** (การระลึกอันยอดเยี่ยม) ย่อมมีแก่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น บรรลุที่สุด (ความหนักแน่นไม่หวั่นไหว) มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง ระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การระลึกดังนี้ของบุคคลนั้น เป็นการระลึกถึงที่ยอดเยี่ยมกว่าการระลึกถึงทั้งหลาย เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน

ปฏิรูปเทส คือ ถิ่นที่เหมาะสม เป็นสถานที่เกิดของบุคคลผู้เป็นคนดีเป็นสัตบุรุษและผู้ประเสริฐทั้งหลาย คือ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระมหาสาวก*ที่ปรากฏชื่อ เช่น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ* พระพุทธอุปัฏฐาก พระพุทธมารดา พระพุทธบิดา พระจักรพรรดิ พระราชาทั้งหลาย ฯลฯ เพราะเนื่องมาจากได้สร้างสมบารมีบำเพ็ญทานมัยบุญกิริยาวัตถุตามลำดับ

ปฏิรูปเทสวาโส คือ การได้อยู่อาศัยในถิ่นที่เหมาะสม อยู่กับสัตบุรุษผู้มีความประพฤติดีงามก็ดี อยู่ในราชสำนักของพระราชาผู้ทรงธรรม ได้โอกาสมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมก็ดี ได้พบพระสาวก

พระอริยบุคคลและได้ฟังธรรมเจริญธรรมตามที่ได้ฟังก็ดี และสูงสุดได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ฟังโอวาทของพระองค์แล้วตั้งอยู่ในโอวาทนั้นก็ดี ทั้งหมดนี้ได้ชื่อว่าเป็นอุดมมงคล เพราะเป็นเหตุปัจจัยให้ได้สมบัติตามลำดับและสมบัติสูงสุดแห่งชีวิต คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ

สรุปความเป็นมงคลธรรมข้อนี้ โดยอนุโลมและปฏิโลมตามหลักการแห่งเหตุและผลแห่งสัจธรรมที่ว่า *เพราะมีเหตุให้เกิดทุกข์ ความทุกข์จึงมี ความทุกข์มี เพราะมาจากเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะมีข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ความทุกข์จึงดับ ความทุกข์ดับ เพราะมีข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์* ดังนั้น เมื่อมีการอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมและเพียบพร้อมด้วยความดีงามต่าง ๆ ย่อมจะได้รับผลดีที่สุด คือ ความบริสุทธิ์ ความดับทุกข์ การบรรลุธรรม และทำให้แจ้งพระนิพพาน

ในปัจฉิมทรรศนะบทความนี้ อาศัยตามหลักการแห่งเหตุและผลข้างต้น สรุปลำดับความเป็นมาแห่งวัดตำหนัก,ใต้ อันเป็นเหตุใกล้ย้อนไปหาเหตุไกลในเบื้องต้นว่า

วัดตำหนัก,ใต้ เกิดมีขึ้นเพราะอาศัยสัตบุรุษพุทธบริษัทสร้างขึ้น ปฏิรูปพระตำหนักบางธรณีที่ประทับของพระแก้วมรกตให้เป็นศาสนสถาน

พระตำหนักบางธรณี ภูมิสถานเป็นปฏิรูปเทส มีความเหมาะสมดีทางภูมิศาสตร์ ได้รับกำหนดให้เป็นที่ประทับของพระแก้วมรกตเพื่อรับการสมโภช และเป็นที่ตั้งพลับพลาประทับชั่วคราวของพระเจ้ากรุงธนบุรี

พระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงมีศรัทธาปสาทะในพระรัตนตรัยอย่างแรงกล้า เสด็จขึ้นมาจากกรุงธนบุรี เพื่อต้อนรับพระแก้วมรกตที่พระตำหนักบางธรณี แล้วแห่สมโภชอย่างยิ่งใหญ่ไปกรุงธนบุรี

พระแก้วมรกต พุทธปฏิมาแทนพระรูปกายของพระพุทธเจ้าซึ่งมีพระคุณโดยนามธรรม มีคำสอนอันประเสริฐที่เรียกว่า นวังคสัตถุ-ศาสน์ นำพุทธศาสนิกชนให้พ้นไปจากความทุกข์ และมีพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ในองค์พระ เป็นที่พึ่งที่ระลึกอย่างสูงสุดแทนรูปกายที่มีพระชนม์ชีพ

เพราะธรรมานุภาพที่ยิ่งใหญ่มิอาจบรรยายได้ด้วยอักษร เทพผู้เป็นสัมมาทิฏฐิสร้างพระแก้วมรกตขึ้นมา พระราชา กษัตริย์และพุทธศาสนิกชนในถิ่นสุวรรณภูมิ ได้อัญเชิญไปสักการบูชา ณ เมืองของตน ๆ ต่อมาเทพผู้รักษาพระศาสนาประสงค์จะให้พระแก้วมรกตมาประทับในถิ่นสุวรรณภูมิ ณ กรุงรัตนโกสินทร์ พอเมื่อมีเหตุทางการเมืองจึงดลให้บุคคลสำคัญไปอัญเชิญพระแก้วมรกต ประทับแรม

มาตามลำดับสุดท้ายที่พระตำหนักบางธรณี คือ ที่ตั้งวัดตำหนัก,ใต้ ในปัจจุบันนี้ จึงถึงซึ่งการนับได้ว่า **วัดตำหนัก,ใต้** เป็น **ปฏิรูปเทส** อันนับเนื่องในมงคลสูตร และเป็นสถานที่ประทับของพระแก้วมรกต อันนับเนื่องเกี่ยวกับเมืองต่าง ๆ เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าในเวลาทรงพระชนม์อยู่ จึงนับเป็นสถานที่อันเป็นมงคลด้วยธรรมานุภาพ อานุภาพพระมหากษัตริย์ และเทพผู้รักษาพระศาสนาสร้างสรรค์ให้เป็นไป สมควรอย่างยิ่งที่วัดตำหนัก,ใต้นี้ จะได้รับการสร้างสรรค์จากพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ทายก ทายิกา และประชาชนอันได้ชื่อรวมกันว่าพุทธศาสนิกชน ให้เป็น **ปฏิรูปเทสวาโส** เป็นที่ตั้งอยู่แห่งศาสนธรรมนวังคสัตถุศาสน์ ที่ตั้งแห่งพระไตรปิฎก ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ที่เป็นอักษรจารึกพระธรรมฉบับต่าง ๆ และที่ทรงจำไว้ในจิต เป็นที่ตั้งศูนย์รวมแห่งการศึกษาใน สีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา และช่วยกันธำรงการศึกษาทรงจำสาธยายให้เชี่ยวชาญ สืบสานการปฏิบัติสักการบูชา เพื่อให้ชีวิตนี้มีมงคล อำนวยผลให้ได้ทรัพย์คือความเป็นอริยะส่วนของตน และมีผลให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรืองต่อไป

พระศรีกิตติโมลี

บรรณานุกรม

กองบรรณาธิการ ***ตำนานพระแก้วมรกต*** กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน ๒๕๔๖

กองโบราณคดี กรมศิลปากร ***โบราณสถานที่ยังไม่ขึ้นทะเบียน เล่ม ๑*** กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ๒๕๓๓

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา ***ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๒*** กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา ๒๕๒๖

พันตำรวจโท พิทยา พัฒนศักดิ์ ***ประวัติวัดตำหนักใต้*** โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด ๒๕๑๔

พระมหาสำราญ ธมฺมจารี ***ชีวิตและผลงานของพระครูนนท-วิมลศีล*** กรุงเทพมหานคร บริษัทประยูรวงศ์ ๒๕๒๗

หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ***สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๓*** พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ๒๕๐๒

อนุโมทนา
การพิมพ์หนังสือเผยแพร่

พระมหาจิระพันธ์ จนฺทรํสี	๔,๐๐๐	บาท
พระครูกิตติสิทธิวัฒน์	๕,๐๐๐	บาท
นายถาวร กล่อมหอ	๔๐,๐๐๐	บาท
นางสมพงษ์ จันทน	๑๐,๐๐๐	บาท

ปาติโมกฺขุทฺเทสกถา

อิมํ ธมฺมเทสนํ สตฺถา เชตวเน วิหรนฺโต อานนฺทเถรสฺส ปญฺหํ อารพฺภ กเถสิ ฯ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสลสฺสูปสมฺปทา
สจิตฺตปริโยทปนํ เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

ขนฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ วทนฺติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิโต ปรูปฆาตี
สมโณ โหติ ปรํ วิเหฐยนฺโต.

อนูปวาโท อนูปฆาโต ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตญฺญุตา จ ภตฺตสฺมึ ปนฺตญฺจ สยนาสนํ
อธิจิตฺเต จ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนนฺติ.

พระไตรปิฎก เล่ม ๒๕

ใจความสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา

การไม่ทำบาปทั้งปวง

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

นี้คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ความอดทนคือความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม

ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต

ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความสำรวมในปาติโมกข์

ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร

การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

การประกอบความเพียรในอธิจิต

นี้คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๒๕

ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย